

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra regionálního managementu a práva

Bakalářská práce

Kritéria výpočtu nezabavitelné částky

Vypracoval: Klára Němcová
Vedoucí práce: JUDr. Martin Slobodník, Ph.D.

České Budějovice 2021

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Klára NĚMCOVÁ
Osobní číslo: E17052
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Strukturální politika EU pro veřejnou správu
Téma práce: Kritéria výpočtu nezabavitelné částky
Zadávací katedra: Katedra práva

Zásady pro vypracování

Cíl práce:

Cílem teoretické části bakalářské práce je popsat a analyzovat současná kritéria výpočtu nezabavitelné částky při oddlužení fyzických osob a díky tomuto principu de facto prezentovat funkci nezabavitelné částky, coby demotivátoru pro výkon legálního zaměstnání. Cílem praktické části bude zobrazit demotivační dopady nezabavitelné částky u konkrétního dlužníka a případně aplikovat na tento konkrétní případ návrhy de lege ferenda.

Metodický postup:

V této práci bude využita především analytická metoda zahrnující studium literatury, judikatury a příslušných právních předpisů. Pro zhodnocení demotivační funkce nezabavitelné částky bude provedena analýza reálného případu oddlužení na základě dat poskytnutých konkrétním dlužníkem.

Rámcová osnova:

1. Úvod.
2. Literární rešerše
3. Cíl práce, metodika, hypotézy.
4. Praktická část.
5. Závěr.
6. Seznam použitých zdrojů.
7. Seznam příloh.

Rozsah pracovní zprávy: 40-50 stran
Rozsah grafických prací: dle potřeby
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

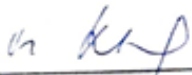
Seznam doporučené literatury:

1. Hásová, J. (2014). *Insolvenční zákon: komentář*. Praha: C.H. Beck.
2. Maršiková, J. (2014). *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Praha: Leges.
3. Kozák, J., Brož, J., Dadam, A., Stanislav, A., Strnad, Z., Zrůst, L., Žilavský, M. (2018). *Insolvenční zákon - komentář*. (4. vyd.). Praha, Česká republika: Wolters Kluwer.
4. Janků, M., & kol. (2013). *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult*. (5. přepr. a dopl. vyd.). Praha, Česká republika: C. H. Beck.
5. *Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.*

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Martin Šlobodník
Katedra práva

Datum zadání bakalářské práce: 11. března 2019
Termin odevzdání bakalářské práce: 13. dubna 2020

V Českých Budějovicích dne 20. března 2019

doc. Dr. Ing. Dagmar Škodová Parmová
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentůvák 13 (22)
370 05 České Budějovice

JUDr. Rudolf Hrubý
vedoucí katedry

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě/v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 31. 8. 2021

.....
Klára Němcová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce JUDr. Martinu Slobodníkovi, PhD. za jeho odborné vedení, důležité návrhy před začátkem psaní této bakalářské práce a především za cenné rady, které mi v průběhu psaní poskytoval.

Zároveň bych ráda poděkovala za podporu své rodině a zejména pak svému partnerovi, který při mně stál po dobu celého mého studia.

Abstrakt

Tato práce se zabývá kritérii výpočtu nezabavitelné částky při oddlužení fyzických osob. Pomocí analytických metod se pokouší v první části prezentovat, že tato nezabavitelná částka demotivuje osoby od výkonu legálního zaměstnání. Pro lepší zobrazení využívá možnosti komparace s exekčním řízením a poukazuje na skutečnost, že současné nastavení výpočtu nezabavitelné částky odsouvá některé občany na hranici chudoby. Druhá část práce je věnována možnostem zvýšení nezabavitelné částky a následné prezentaci těchto návrhů na konkrétních příkladech.

Klíčová slova: insolvenční právo, nezabavitelná částka, oddlužení (způsoby řešení úpadku), exekční řízení, hranice chudoby

Abstract

This thesis deals with the criteria of calculating the non-recoverable amount at the bankruptcy procedure of natural persons. Using the analytical methods is trying to present that this non-recoverable amount could be demotivating instrument when it comes to legal employment. For a better view, this thesis compares a bankruptcy procedure with an enforcement proceeding, showing the fact that the current construction of calculating the non-recoverable amount can put some citizens close to the border of poverty. Second part of this work is dedicated to options to raise the non-recoverable amount and consequential presentation of these options on specific cases.

Key words: insolvency law, non-recoverable amount, bankruptcy procedure, enforcement proceeding, border of poverty

Obsah

Seznam zkratk	3
1. Úvod a cíl práce	5
2. Insolvence vs. exekuce v právním systému ČR.....	9
2.1 Exekuční řízení a způsoby provedení exekuce	9
2.2 Insolvenční řízení a způsoby řešení úpadku.....	11
2.2.1 Konkurs.....	15
2.2.2 Reorganizace.....	16
2.2.3 Oddlužení.....	18
2.3 Srovnání exekuce a oddlužení.....	21
3. Exekuce vs oddlužení v české společnosti	23
4. Nezabavitelná částka.....	26
4.1 Základní nezabavitelná částka.....	26
4.2 Výpočet pro exekuci	29
4.3 Výpočet pro oddlužení	30
4.4 Přednostní pohledávka	31
5. Možnosti zvýšení nezabavitelné částky	35
5.1 Životní minimum	35
5.2 Normativní náklady na bydlení.....	36
5.3 Limitní částka, nad kterou je příjem strháván bez omezení.....	37
6. Praktická aplikace vybraných možností zvýšení nezabavitelné částky	40
6.1 Životní minimum	41
6.2 Normativní náklady na bydlení.....	42
6.3 Limitní částka, nad kterou je příjem strháván bez omezení.....	43
7. Závěr	45
I. SUMMARY AND KEY WORDS.....	48
II. Seznam použitých zdrojů	49

Bibliografie.....	49
Online elektronické zdroje	49
Judikatura	51
III. Seznam tabulek	53

Seznam zkratek

InsZ	- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
ObčSŘ	- Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ExŘ	- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
OZ	- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
NVoNČ	- Nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách), ve znění pozdějších předpisů
NVoNN	- Nařízení vlády č. 580/2020 Sb., kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze státní sociální podpory pro rok 2021 stanoví výše nákladů srovnatelných s nájemným, částek, které se započítají za pevná paliva, a částek normativních nákladů na bydlení, ve znění pozdějších předpisů
NVoŽM	- Nařízení vlády č. 61/2020 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima, ve znění pozdějších předpisů
ZP	- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

1. Úvod a cíl práce

V současné době asi největší pozornost společnosti, tuzemské i celosvětové, zaujímá pandemie onemocnění Covid-19. Pandemie, která za jediný den změnila svět. Napříč historií lze jen těžko najít události, které by měly tak obrovský dopad na fungování světa a v takto dlouhodobém měřítku. Bez snahy zmenšovat následky dvou světových válek, politických převratů, přírodních katastrof anebo jiných onemocnění, která zasahují celý svět, neodpustím si úvahu, že koronavirus je v něčem unikátní. Za tu dobu, co se šíří celosvětovou populací se mu podařilo to, o čem si mnozí diktátoři mohli nechat zdát. Zastavení a uzavření ekonomik po celém světě, dobrovolné uzamčení lidí v jejich domovech, sledování lidí, se kterým mnohdy sami souhlasíme, masivní rozdělení společnosti a masovou konzumací a šíření fake news, V neposlední řadě se také koronavirus dostal do všech medií a zabral si podstatnou část vysílacího času, čím dočasně upozadil celou řadu témat, která do té doby pozvolna získávala pozornost medií a tím i společnosti. A tím nejsou myšleny jen současné politické kauzy, které si pozvolna získávají pozornost celé Evropy. Primárně zde jde o témata, která se přímo nedotýkají nás všech, ale jen pár procent Čechů. Ať už je to prevence u celé řady onkologických onemocnění u rizikových pacientů, počet lidí žijících na hranici chudoby či zoufalý stav českých železnic a zejména jejich zabezpečovacích systémů. Vše dočasně utichlo a po zapnutí televize, rádia anebo otevření jakýchkoli novin, bylo všude prvním slovem slovo koronavirus. Nelze však říct, že by nebyla i jistá pozitiva, která s sebou pandemie přinesla. Jedním z těchto pozitiv je pozornost, která se upřela na distanční výuku a výuku ve školách vůbec. A protože jsem svou odbornou praxí, většinu všech lockdownů a do budoucna i svou kariéru nasměřovala do školství, tak se mě toto téma přímo dotýká, a proto jsem se jej rozhodla zmínit i v této práci. Nehledě na skutečnost, že se dotýká i dalšího tématu, které je podstatné pro tuto práci. A tím je zadluženost jednotlivců v České republice.

Dlouhou dobu byla rostoucí zadluženost Čechů problémem, který čas od času rezonoval napříč médii. Zejména v období kolem Vánoc se každoročně množí reportáže o tom, že si stále více Čechů bere spotřební úvěry, aby si mohli dovolit nákup dárků. S tím následuje koloběh rozhovorů s politiky, zástupci bank, sociology apod. ve snaze poukázat na příčiny a následky podobného jednání. Ale nejsou to jen Vánoce, kdy se Češi zadlužují. Ačkoli růst celkového objemu úvěrů Čechů zapříčinil zejména rostoucí objem úvěrů na bydlení, stále také roste objem spotřebních úvěrů. A spolu s tím také přibývá objem úvěrů, které nejsou spláceny. Podle serveru Aktuálně.cz u hypotečních úvěrů nesplácelo

v první polovině roku 2020 okolo 18 tisíc lidí, kdežto u spotřebních úvěrů bylo v téže době přes 191 tisíc¹. Jedním z důvodů je jistě i fakt, že pro schválení hypotečního úvěru musí člověk splnit celou řadu podmínek a tento proces trvá zhruba měsíc, kdežto spotřební úvěr je vcelku snadno dostupný a u nízkých částek se schvalovací proces odehraje v řádu hodin, u vyšších částek pak zpravidla v řádu dnů.

Jak už bylo zmíněno výše, snadno dostupné spotřební úvěry a způsob, jak s nimi Češi nakládají, tedy kdy za ně nakupují spotřební zboží, které ve skutečnosti nepotřebují, jsou jednou ze tří příčin zadlužování Čechů, o kterých se ve svém článku na serveru Kurzy.cz zmiňuje Jiřina Kavková. Jako další příčinu nezdravého zadlužování zmiňuje skutečnost, že Češi si buď vůbec nesestavují finanční plán nebo pokud jej mají, tak se ho nejsou schopni držet. Jako třetí příčinu uvádí, že Češi mnohdy neumí zdravě hospodařit s ohledem na své fixní výdaje. Přesněji řečeno, nedostatečně se zajímají o rozličné možnosti trhu k přechodu na výhodnější tarify.²

Osoby, a pro potřeby této práce jsou myšleny primárně fyzické osoby nepodnikatelé, které se zadluží, ať už jedním z výše zmíněných způsobů či jakýmkoli jiným, se mohou velmi snadno dostat do stavu předlužení. Tedy situace, kdy jejich výdaje převyšují jejich příjmy. A tito lidé pak mnohdy zkusí hledat cestu ven tím, že si znovu půjčí, aby mohli pokrýt náklady. V podstatě splácí dluh dluhem. A takto se snadno dostanou do dluhové pasti, ze které je problematické se dostat svépomocí. A jakmile i banky uznají, že je jejich klient předlužený, neposkytnou nový úvěr a dlužníkovi nezbude než zkusit štěstí u nebankovních institucí, které sice úvěr schválí, ale takto půjčené peníze jsou co do úroků mnohem dražší než u bank s licenci od České národní banky. Dlužník, který pak po určité době nesplácí své závazky, bude velmi pravděpodobně čelit exekucím a jeho dluhy začnou díky rozličným pokutám, úrokům z prodlení a odměnám exekutorům narůstat do astronomických výšin. Podle průzkumu organizace Otevřená společnost, o. p. s. bylo v roce 2019 v tuzemsku více než 560 tisíc lidí, kteří čelí více než 3 exekucím³. To je přibližně 10,35 % ekonomicky aktivního obyvatelstva České republiky v témže roce (údaje o počtu ekonomicky aktivním obyvatelstvu volně převzaty pro účely výpočtu ze

¹ ČTK, Ekonomika. (2020, 25. srpen). Zadlužení Čechů vzrostlo na 2,52 bilionu korun. Mohou za to hlavně úvěry na bydlení. *Aktuálně.cz*. [vid. 2021-08-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/crif-dluh-obyvatel-cr-vzrostl-o-143-miliard-na-2-52-bilionu/r~9aca73d0e6a611eab408ac1f6b220ee8/>.

² Kavková, J. (2020, 9. březen) 3 nejčastější příčiny nezdravého zadlužení Čechů. *Kurzy.cz*. [vid. 2021-08-01]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/533771-3-nejcastejsi-priciny-nezdraveho-zadluzeni-cechu/>.

³ Mapa exekucí 2019. (n.d.). Mapa exekucí. Otevřená společnost o. p. s. [přístup. 1. 7. 2021]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>.

serveru AMSP ČR⁴) a zároveň jde o 5,24 % lidí z celkového počtu obyvatelstva státu v roce 2019 (údaje o celkovém počtu obyvatel volně převzaty pro účely výpočtu ze serveru ČSÚ⁵). Údaje o přepočtu podílu na ekonomicky aktivním a celkovém počtu obyvatelstva jsou zde uvedeny zejména proto, abych demonstrovala, že je možné se na problematiku zadluženosti dívat z vícero úhlů. Pokud vidíme pouze vysoká čísla o počtech exekucí, může se to zdát do jisté míry banální, ovšem pokud se podíváme na procentuální počty, je možné pozorovat, že jde o poměrně významnou část populace.

Jedním z řešení této situace by měla primárně být prevence nezdravého zadlužení, například v podobě zvýšení finanční gramotnosti v tuzemsku. Na tomto úkolu se momentálně podílí Česká národní banka, která od roku 2016 provozuje webové stránky www.penizenauteku.cz, kde se snaží zvýšit finanční gramotnost občanů jednak prostřednictvím článků na témata jako spoření, úvěry nebo pojištění, ale také pomocí online tvůrce rozpočtu, se kterým zvládne pracovat téměř kdokoli. A jelikož je vždy nejlepší začít s výukou čehokoli u nejmladší generace, tak od roku 2012 běží také projekt Finanční gramotnost do škol, který má v gesci Ministerstvo financí. Prostřednictvím webových stránek projektu www.fgdoskol.cz nabízí semináře, webmináře a různé další aktivity jak pro učitele, tak i pro studenty základních i středních škol a gymnázií.

Druhá možnost řešení je pro ty, kdo již v dluhové pasti uvízli a nevidí cestu ven. Pro ty je od roku 2008 v českém právním systému zakotven tzv. Insolvenční zákon, jinak také Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon zavádí do českého práva institut oddlužení, který představuje pro tyto dlužníky nový začátek. Dlužníci, kteří si zvolí tuto variantu musí pět let vyžít z tzv. nezabavitelné částky a na konci oddlužení jim mohou být zbylé závazky prominuty. Jenže výše této nezabavitelné částky je v současné době pro některé dlužníky tak nízká, že z ní nedokáží pokrýt své základní životní potřeby. Tito dlužníci jsou posléze nuceni získávat příjem mimo legální trh práce, aby si měsíčně alespoň trochu přilepšili. Některým dlužníkům se dokonce v krátkodobém horizontu více vyplatí zůstat v exekuci a mít vyšší měsíční příjem než vstoupit do oddlužení. Cílem této práce je poukázat na nízkou výši

⁴ Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR. *Analýza aktuální situace zaměstnanců* (s. 2). (2020, listopad). AMSP ČR. Dostupné z: https://amsp.cz/wp-content/uploads/2020/11/ANAL%C3%9DZA_ZAM%C4%9ASTNANCI-final_Def.pdf.

⁵ Český statistický úřad. (20. 3. 2020). *Pohyb obyvatelstva – rok 2019 – Příloha: Tab. 1 Obyvatelstvo (absolutně, relativně, meziroční změny)*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>.

nezabavitelné částky a její demotivační roli při výkonu legálního zaměstnání a v některých případech i jako překážku pro vstup do oddlužení.

Práce je systematicky rozdělena do pěti kapitol, kde v první části je pozornost věnována exekučnímu řízení v komparaci s insolvenčním řízením a následným institutem oddlužení, který by měl být pro dlužníky záchranným lanem při předlužení, ovšem už díky své administrativní náročnosti na dlužníka od volby tohoto řešení nedobré životní situace spíše odrazuje. Tento efekt může mít za následek setrvání dlužníků v dluhové pasti, což je při nízkém měsíčním příjmu v podobě nezabavitelné částky může na určitý čas odvést z legálního trhu práce. Ve třetí kapitole je pozornost věnována komparaci množství exekucí a insolvencí, které probíhají v České republice, čímž je demonstrován počet lidí, kterých se tato problematika dotýká. Ve zbývajících částech textu se práce věnuje samotné problematice nezabavitelné částky, kde je pozornost zaměřena na kritéria jejího výpočtu a následně možnostem jejího zvýšení, které jsou následně prakticky demonstrovány. Závěrem práce pak bude stanovisko na základě konglomerátu poznatků k dané problematice a eventuální návrhy *de lege ferenda*.

2. Insolvence vs. exekuce v právním systému ČR

2.1 Exekuční řízení a způsoby provedení exekuce

Exekuce je slovo, které jistě zná většina dospělých občanů České republiky. Jen v médiích se v různém kontextu objevilo mnohokrát. Ať už šlo o každoroční bilanci v počtu exekucí, o problematiku tzv. „dětských exekucí“, která se dotýká občanů, jež právě dovršili plnoletost a čelí exekucím, protože např. nezaplatili pokutu za jízdu bez lístku, nebo paradoxní situace po nedávném tornádu na Moravě, kdy hrozilo zabavení peněz z veřejné sbírky u osob, na jejichž majetek je uvalena exekuce. Otázka exekucí s sebou už delší dobu přináší celou řadu problémů, k jejichž řešení se zákonodárna moc staví velmi obezřetně. Poslední novela ExŘ, která právě prošla Poslaneckou sněmovnou, s sebou mimo jiné přináší údajně řešení některých dlouhodobě nevymahatelných pohledávek. Dle této novely by mělo být v budoucnu možné po uplynutí šestileté lhůty zastavit takováto řízení, a to i se zpětnou účinností zákona (tato možnost se nebude vztahovat na některé specifické pohledávky, jako např. výživné).⁶ Osobně se domnívám, že v tomto případě je potřeba přistoupit k legislativě s maximální důkladností, protože by mohlo dojít k situaci, kdy si dlužník namísto šance na nový začátek, tuto „exekuční amnestii“ vyloží jako možnost k tomu nabrat si beztrestně další dluhy a je tedy důležité, aby tento legislativní akt obsahoval i určitou pojistku, která bude zajišťovat prevenci proti zneužití podobného institutu. V této kapitole je pozornost věnována standartnímu průběhu exekučního řízení hned z několika důvodů. Jedním z nich je skutečnost, že exekuce je jistým „předskokanem“ oddlužení, ale také skutečnost, že i přes očividné odlišnosti, mají tyto dva instituty mnoho společného, a dokonce exekuce má jisté „výhody“, které mohou od oddlužení odrazovat.

Exekuce jako taková je proces, při kterém dochází k úřednímu vynucení povinnosti, kterou dlužník nesplnil dobrovolně a ve stanoveném termínu. Tento proces může proběhnout výhradně jako součást exekučního řízení a nelze jej vykonat bez platného rozsudku exekučního soudu. Samotné exekuční řízení je jedním z těch, která jsou zahájena na návrh. Ten podává osoba oprávněná – věřitel, na základě exekučního titulu (např. platební rozkaz nebo rozsudek) u soudního exekutora a řízení je zahájeno ke dni, kdy je návrh

⁶ Vlekoucí se bezvysledné exekuce v Česku skončí, schválili poslanci. (2021. 7. červenec). Seznam Zprávy (seznamzpravy.cz). [vid. 2021-08-01]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/vlekouci-se-bez-vysledne-exekuce-v-cesku-skonci-schvalili-poslanci-169235>.

doručen. Samotné zahájení řízení exekucí soudem má dvě fáze. V první je soudem prověřováno, zda má oprávněný skutečně nárok na vymáhanou pohledávku a následně dojde k přidělení soudního exekutora (exekutor, kterému byl doručen návrh má povinnost podat žádost o vedení exekuce podle § 43a odst. 1 ExŘ), který bude celý proces exekuce vést. Následně poté přidělený exekutor zašle dlužníkovi vyrozumění o zahájení exekuce a také výzvu ke splnění vymáhané povinnosti. Pro dlužníka okamžikem doručení začíná běžet 30denní lhůta ke splnění vymáhané povinnosti a zároveň po tuto dobu není oprávněn nakládat se svým majetkem nebo jeho částí, podle rozhodnutí soudního exekutora, a v případě porušení může být jednání s majetkem zneplatněno. Výjimku v tomto případě tvoří např. náklady na zajištění základních životních potřeb osoby dlužníka nebo osob, ke kterým má vyživovací povinnost. V případě, že dlužník využije lhůtu ke splnění, je po něm požadováno uhrazení snížené části nákladů na exekucí řízení a odměnu exekutora a poté je exekuce skončena. Pokud dlužník tuto lhůtu nevyužije, pak exekutor přistoupí k provedení exekuce⁷.

Způsoby, jakými lze provést exekuci, jsou taxativně vyjmenovány v ExŘ a nelze použít jiných způsobů než těchto, ovšem lze je vzájemně kombinovat a aplikovat jich vícero současně. Podrobný postup výkonu rozhodnutí pak upravuje ObčSŘ. Exekucí řád dále také stanovuje pořadí, v jakém se užije způsobů provedení exekuce. Nicméně, po vzájemné dohodě soudního exekutora a dlužníka je možné užít těchto způsobů i v jiném pořadí.

Prvním způsobem, kterého je možné při výkonu rozhodnutí užít je prikázání pohledávky z účtu dlužníka u peněžního ústavu, eventuálně z účtu manžela či manželky povinného. V praxi to znamená, že exekutor zašle příkaz bance, která následně zablokuje účet dlužníka a strhne z něj požadovanou částku. Podmínkou je, že na účtu musí být ponechány prostředky ve výši trojnásobku životního minima, které je určeno v § 2 Zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Dalšími z možných způsobů výkonu rozhodnutí jsou prodej movitých a nemovitých věcí, správa nemovité věci, kdy dluh je hrazen z výtěžku z této nemovitosti, nebo též pozastavení platnosti řídicího oprávnění. Pro tuto práci je však stěžejní způsob provedení exekuce prostřednictvím srážek ze mzdy a jiných příjmů. V tomto případě se pro uspokojení pohledávek použije mzda (event. plat) dlužníka a má-li tento více zaměstnavatelů, anebo jiné

⁷ Justice.cz. (n.d). Popis exekucí řízení a jeho institutů. *Exekuce (justice.cz)*. [vid. 2021-08-02]. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/popis-exekucniho-rizeni-a-jeho-institutu/>.

příjmy (např. nemocenská, stipendia, podpory v nezaměstnanosti, důchody apod.), které jsou v ObčSŘ uvedeny v § 299 odst. 1, pak jsou srážky prováděny i z těchto příjmů ve výši, kterou určí soudní exekutor s ohledem na pravidla obsažená v ObčSŘ a prováděcí předpisy, zejména pak NVoNN, kterým se bude tato práce podrobněji zabývat dále. Zákon také umožňuje, aby se dlužník s exekutorem domluvil na jiné výši srážek ze mzdy, než jak jsou určeny ObčSŘ a jeho prováděcími předpisy, ale tyto nesmí převyšovat zákonem stanovené maximální srážky ze mzdy a jiných příjmů. V případě, že je použit tento způsob, pak soudní exekutor zašle potřebnou dokumentaci o provedení exekuce jak dlužníkovi, tak i zaměstnavateli dlužníka, resp. tomu, u koho má dlužník nárok na mzdu nebo jiný příjem. Důvodem je, že srážky ze mzdy neodvádí sám dlužník, nýbrž plátce mzdy, který je povinen tyto prostředky zaslat exekutorovi, a ten následně z těchto prostředků uspokojuje pohledávky u věřitelů.⁸

Skončení exekuce se u každého ze způsobu jejího provedení mírně liší v závislosti na výši a počtu pohledávek, ale obecně končí exekuce buď splněním povinnosti v plné výši, a to včetně nákladů na provedení exekuce (tj. odměna soudnímu exekutorovi, náklady na řízení apod.) nebo zastavením exekuce, které může být provedeno na návrh exekutora, věřitele i dlužníka, jsou-li splněny podmínky pro takové konání. Druhou možností, jak dojde k ukončení exekuce, je její zastavení. Důvodů pro zastavení exekuce může být poměrně mnoho a jsou stanoveny v ObčSŘ, ale mohou to být např. zánik nároku na plnění pohledávky, zánik exekučního titulu nebo je též zastavena tehdy, je-li podán insolvenční návrh a následně je zahájeno řízení o úpadku. Zákon též uznává, že mohou nastat jiné než běžné důvody pro skončení exekuce, např. rozpor s procesními zásadami řízení nebo nesoulad s principy právního státu aj.⁹

2.2 Insolvenční řízení a způsoby řešení úpadku

Poměrně často se lze setkat s tím, že laici zaměňují pojem insolvence s pojmem úpadek, proto je vhodné si na úvod vysvětlit rozdíl mezi těmito dvěma termíny. Insolvence je v podstatě synonymem pro insolvenční řízení, což je druh soudního řízení, které rozhoduje o úpadku dlužníka a způsobu jeho řešení a zároveň jde o stav, kdy dlužník není schopen plnit své závazky. Oproti tomu oddlužení je jedním z možných řešení úpadku.

⁸ Exekuce-Insolvence.cz. (n.d.). Jak probíhá exekuce – zahájení, průběh a ukončení. *Exekuce-Insolvence.cz*. [vid. 2021-08-02]. Dostupné z: <https://exekuce-insolvence.cz/2021-jak-probiha-exekuce-zahajeni-prubeh-a-ukonceni/>.

⁹ Op. cit. (Justice.cz., n.d., Popis exekučního řízení a jeho institutů).

V právním řádu České republiky je od roku 2008 v účinnosti Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, který upravuje komplexní problematiku v otázce insolvence ať už u fyzické osoby podnikatele, nepodnikatele či osoby právnické.

Oproti exekučnímu řízení, které je zahájeno výhradně na základě podání návrhu oprávněným věřitelem, návrh na zahájení insolvenčního řízení může podat jak věřitel, tak i dlužník sám nebo prostřednictvím oprávněné osoby. V případě, že je dlužník právnickou osobou, pak má povinnost tento návrh podat neprodleně poté, co se o vlastním úpadku nebo hrozícím úpadku dozví. Samotné řízení u insolvenčního soudu má pak dvě fáze. V první fázi jde o řízení o úpadku, kde soud posuzuje, zda se dlužník v úpadku nachází nebo mu úpadek hrozí. Ve druhé fázi se posléze rozhoduje o způsobu, jakým bude dlužníkův úpadek řešen. Pro zjištění úpadku jsou v InsZ zakotveny podmínky, které tento stav definují a zároveň rozlišují dva typy úpadku. Platební neschopnost a předlužení.¹⁰

Na základě § 3 odst. 1 InsZ hovoříme o osobě v úpadku – platební neschopnosti tehdy, kdy má tato osoba-dlužník „*více věřitelů a peněžité závazky po splatnosti po dobu delší než 30 dnů, které není schopna plnit*“. (§ 3 odst. 1 InsZ) Tyto tři skutečnosti musí trvat souběžně. Insolvenční zákon dále hovoří o čtyřech vyvratitelných domněnkách, které mohou být projevem platební neschopnosti dlužníka. Dle § 3 odst. 2 InsZ je dlužník v platební neschopnosti tehdy, pokud *zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil soud* (tj. seznam majetku, pohledávek a dlužníků, seznam závazků a věřitelů, event. seznam svých zaměstnanců a listiny, které dokládají úpadek nebo hrozící úpadek). V případě hrozícího úpadku je nutné naplnění důvodného předpokladu, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit své závazky. Předlužen, a tedy také v úpadku je dlužník, který má dva a více věřitelů a zároveň výše jeho celkových závazků přesahuje celkovou hodnotu jeho majetku. Ovšem institut předlužení je v zákoně zakotven výhradně pro potřeby právnických osob a fyzických osob podnikatelů. O hrozícím úpadku

¹⁰ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

lze mluvit tehdy, kdy existuje důvodný předpoklad, že dlužník nebude schopen v nejbližší době splnit podstatnou část svých závazků.¹¹

Pokud se dlužník nachází v úpadku nebo mu úpadek bezprostředně hrozí, pak je vhodná doba pro podání insolvenčního návrhu. Ten může podat buď sám dlužník, nebo tak může učinit prostřednictvím oprávněné osoby anebo tento návrh může podat i některý z jeho věřitelů. Okamžikem, kdy je návrh podán u příslušného soudu, je zahájeno insolvenční řízení. Spolu s insolvenčním návrhem je možné podat i návrh na způsob řešení úpadku, ovšem v závislosti na daném způsobu, existují jistá zákonná omezení, která stanovují, kdo je oprávněn podat návrh k jednotlivým způsobům řešení úpadku a kdy, proto budou tyto omezení upřesněny níže.

V okamžiku, kdy je zahájeno insolvenční řízení, vstupují v platnost jisté účinky, které se týkají jak věřitelů, tak i dlužníka. Tím nejdůležitějším je, že jsou zastaveny veškeré exekuce na dlužníkův majetek, a to včetně započítávání úroků z prodlení a podobného příslušenství nebo skutečnost, že dlužník je povinen zdržet se nakládání se svou majetkovou podstatou. Z toho jasně vyplývá jeden podstatný rozdíl mezi exekucí a insolvenčním řízením, a tím je nadřazenost insolvenčního řízení nad exekuci. Pochopitelně jsou zde i další rozdíly, jako např. skutečnost, že exekuční řízení cílí na uspokojení pohledávky věřitele bez ohledu na majetkové poměry dlužníka a v podstatě pouze potvrdí nárok věřitele na vymáhání pohledávky. Insolvenční řízení má také za cíl uspokojení pohledávek věřitelů, nicméně volí k tomu takový způsob, který je nejvhodnější pro obě zúčastněné strany.¹²

Po zahájení insolvenčního řízení se přistupuje k rozhodnutí o tom, zda je dlužník v úpadku podle § 3 InsZ. Obsahem tohoto rozhodnutí je, kromě samotného zjištění úpadku, také přidělení insolvenčního správce, které se řídí tzv. rotačním systémem. Jde o pevně daný pořadník insolvenčních správců, do kterého soud zasahuje jen ve výjimečných případech. Což je další rozdíl oproti exekučnímu řízení, kdy si sám exekutor zvolí, zda bude daný případ přebírat či nikoli a pokud předává soudu exekuční návrh, předkládá i žádost o jeho přidělení. Tímto rozhodnutím jsou také vyzváni věřitelé, aby insolvenčnímu správci oznámili, jaká mají zajišťovací práva (např. zástavní práva) vůči dlužníkovi, resp. k jeho majetku, a zároveň věřitelům počíná běžet dvouměsíční lhůta pro přihlášení

¹¹ Janků M. & kol. (2013). *Základy práva pro posluchače právnických fakult.* (5. přepr. a dopl. vyd.). Praha, Česká republika. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2017/AR1A104/um/M._Janku-Zaklady-prava-pro-posluchace-nepravnickych-fakult-5.vyd.-_1_.pdf.

¹² Op. cit. InsZ.

všech pohledávek vůči dlužníkovi. Pro dlužníka je v tomto rozhodnutí zahrnuta výzva k tomu, aby předložil insolvenčnímu správci soupis svého majetku a svých pohledávek a také seznam svých závazků a věřitelů, pokud zároveň s insolvenčním návrhem nepodal návrh na oddlužení.¹³

Zde, ještě předtím, než budou detailněji rozebrány jednotlivé způsoby řešení úpadku, je vhodné zmínit, že věřitelé mají v případě insolvenčního řízení specifické postavení v celém procesu a v závislosti na způsobu řešení úpadku se mění jejich pravomoci. Nicméně, pro potřeby insolvence je nutné zmínit, že věřitelé mohou tvořit dva, event. tři věřitelské orgány. Nejvyšším z nich je schůze věřitelů, která je řízena a svolávána insolvenčním soudem buď na základě povinnosti vyplývající ze zákona (v případě, kdy je úpadek řešen reorganizací nebo konkursem), z vlastní vůle, pokud uváží, že je to nezbytné anebo na základě podnětu ze strany některého z věřitelů, přičemž zákon stanovuje, v jakých případech a kteří věřitelé jej mohou vznést. Schůze věřitelů může mít podstatný vliv na průběh celého insolvenčního řízení (podrobněji bude v případě potřeby uvedeno u jednotlivých způsobů řešení úpadku). Kromě jiného, schůze věřitelů je oprávněna volit věřitelský výbor, který je výkonným orgánem v řízení. Jeho volba zpravidla není povinná, ovšem v situaci, kdy se se svými pohledávkami přihlásí více, jak 50 věřitelů, toto neplatí a schůze věřitelů musí rozhodnout o počtu členů, minimálně tři a nejvýše sedm, a následně uskutečnit volbu členů věřitelského výboru. Tento výbor má, už s ohledem na to, kdo jej tvoří, chránit společný zájem věřitelů, kdy dohlíží na spravedlivé jednání se **všemi** věřiteli, dále také kontroluje kroky insolvenčního správce, event. mu k určitým krokům uděluje povolení. Třetím možným věřitelským orgánem je zástupce věřitelů, který je volen schůzí věřitelů pro ty případy, kde není nutné volit výbor věřitelů, přičemž tento zástupce má totožné pravomoci jako již zmíněný výbor věřitelů.¹⁴

V současné době existují tři způsoby řešení úpadku. Dají se rozdělit na likvidační a sanační. Likvidační v praxi znamená, že dojde k uspokojení pohledávek nebo jejich části zpeněžením majetkové podstaty se zánikem provozu a jedná se zde o konkurs, event. nepatrný konkurs. Mezi sanační způsoby řešení úpadku se řadí reorganizace a oddlužení, přičemž dojde k postupnému uspokojení pohledávek u věřitelů a dojde k ozdravení finanční stability dlužníka. S ohledem na skutečnost, že v této práci je podstatné zejména oddlužení, níže pouze stručně uvedu konkurs a reorganizaci pro pochopení problematiky

¹³Op. Cit. InsZ.

¹⁴ Op.cit. InsZ.

a rozdílů, které jsou mezi jednotlivými způsoby řešení úpadku a podrobněji se již zaměřím na samotné oddlužení.¹⁵

2.2.1 Konkurs

Jak už bylo zmíněno výše, konkurs je likvidačním způsobem řešení úpadku a jeho principem je zpeněžení majetkové podstaty dlužníka. Specifikem tohoto způsobu řešení úpadku je, že v případě podnikatelů dochází obvykle k ukončení provozu a event. zániku právnické osoby. Z takto získaných prostředků jsou poté uspokojovány pohledávky věřitelů poměrným způsobem. Primárně je tento způsob řešení úpadku určen fyzickým osobám podnikatelům a právnickým osobám. Pokud je prohlášen konkurs na fyzickou osobu nepodnikatele, jedná se zpravidla o nepatrný konkurs. Návrh na prohlášení konkursu může u insolvenčního soudu podat jak věřitel, tak i sám dlužník. Do konkursu se může ovšem dostat i dlužník, kterému původně soud povolil řešit svůj úpadek oddlužením, a to např. tím, že nebude plnit podstatné povinnosti při oddlužení či reorganizaci nebo tím, že bude zjištěno, že je z jeho strany sledován nepoctivý záměr apod. V takovém případě je zde ovšem podmínka, že dlužník musí mít majetek, který by bylo možné zpeněžit.¹⁶

V okamžiku, kdy je prohlášen konkurs, dojde k přesunutí veškerých práv k majetkové podstatě dlužníka na insolvenčního správce, který s ní má právo nakládat ve stejném rozsahu, v jakém mohl dlužník před prohlášením konkursu, který tímto ztrácí právo se svým majetkem nakládat. Jakékoli kroky, které by dlužník učinil v době trvání konkursu, by byly zneplatněny. S okamžikem prohlášení konkursu se pojí i další účinky, jako například skutečnost, že veškeré závazky dlužníka jsou od okamžiku zveřejnění rozhodnutí splatné a právo nakládat s nimi má insolvenční správce, který je může buď vymáhat (např. v exekučním řízení) nebo je může postoupit k prodeji. Insolvenční správce v průběhu konkursu přebírá i takové úkoly, jakými je např. vedení účetnictví, řízení akcií, a dokonce i vůči dlužníkovým zaměstnancům vystupuje jako zaměstnavatel.¹⁷

Ke dni prohlášení konkursu je zejména nutné, aby insolvenční správce sestavil zprávu o hospodářském stavu dlužníka, která je zaměřená na zjištění stavu pohledávek a závazků dlužníka a pokud se jedná o podnik, tak i informaci o jeho možném dalším využití. Tato zpráva je insolvenčním správcem předložena insolvenčnímu soudu a poté i

¹⁵Justice.cz. (n.d.). Jak ven z dluhové pasti? – Insolvence. *Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR*. [vid. 2021-08-02]. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/jak-ven-z-dluhove-pasti/>.

¹⁶ Op. cit. InsZ.

¹⁷ Op. cit. InsZ.

schůzi věřitelů, která na jejím základě může dát správci doporučení pro další jednání. Pokud se jedná o dlužníka – fyzickou osobu, rozhoduje schůze věřitelů také o tom, zda a v jaké výši bude dlužníkovi vyplácena část výtěžku ze zpeněžení majetkové podstaty, která by mu měla sloužit k zajištění základních existenčních potřeb. Ovšem o samotném způsobu zpeněžení majetkové podstaty rozhoduje insolvenční správce společně s výbo-rem věřitelů, eventuelně zástupcem věřitelů. Konkurs končí teprve tehdy, kdy soud vydá rozhodnutí o konečné zprávě a toto nabude právní moci. Pokud i po skončení konkursu zůstanou dlužníkovi nesplacené závazky, pak tyto nezanikají a dlužník je povinen je do-
platit nebo může např. zažádat od oddlužení.¹⁸

V případě konkursu je role dlužníka poněkud jednodušší v tom, že veškeré pravo-
moci jsou převedeny na insolvenčního správce a ten na sebe spolu s věřitelskými orgány
přebírá i zodpovědnost za veškeré další kroky, jako je např. kompletní soupis majetku ke
zpeněžení, předběžnou účetní závěrku před zahájením zpeněžení majetkové podstaty, ja-
kož také i konečnou zprávu a seznam pohledávek, které nebyly uspokojeny ze zpeněžení
majetkové podstaty aj. Nicméně tento fakt s sebou nese i nevýhodu v tom, že dlužník
pouze přihlíží jednání správce, aniž by mohl jakkoli zasáhnout, a na konci celého řízení
mu z jeho majetkové podstaty zůstane pouze to, co je nad rámec souhrnu jeho závazků a
po odečtení odměny insolvenčním správcem a všech ostatních nákladů spojených s insol-
venčním řízením.

2.2.2 Reorganizace

Druhým způsobem, jakým lze řešit úpadek je reorganizace. Jedná se o sanační
metodu řešení úpadku a principem je ozdravení podniku dlužníka za současného provozu
a následné postupné umořování jeho závazků. K tomu slouží tzv. reorganizační plán,
podle kterého se celý proces řídí. Návrh na reorganizaci může podat jak dlužník, tak i
jeden z jeho přihlášených věřitelů (v insolvenčním řízení). Zákon zmiňuje dvě na sobě
nezávislé podmínky, kdy je reorganizace přípustná. Tou první je obrat alespoň 50 mil.
korun za účetní období, které předcházelo insolvenčnímu návrhu, nebo alespoň 50 za-
městnanců v pracovním poměru. Druhou podmínkou, umožňující reorganizaci je sou-
hlas alespoň poloviny zajištěných a poloviny nezajištěných věřitelů s reorganizačním plá-
nem, přičemž tato polovina není stanovena jejich počtem, ale výší jejich pohledávek.

¹⁸ Op. cit. (Janků M. & kol., 2013).

Pokud věřitelé nevysloví souhlas, pak pokud dlužník naplňuje některou z prvních podmínek, soud reorganizaci umožní a k rozhodnutí věřitelů nepřihlíží.¹⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že reorganizace je metoda určená výhradně právníkům a fyzickým osobám, které podnikají. Dalším podstatným rozdílem, oproti konkursu, je zde role insolvenčního správce. V případě reorganizace je sice jeho role podstatnou součástí procesu, nicméně, nepřechází na něj veškerá práva k majetkové podstatě dlužníka. V tomto případě insolvenční správce přebírá zejména úlohu kontrolní a dohledovou a též je prostředníkem při komunikaci se zúčastněnými subjekty, včetně insolvenčního soudu, pro který též zpracovává podklady pro jeho následné rozhodování.²⁰

Jak už bylo zmíněno výše, klíčovou záležitostí v případě reorganizace, je reorganizační plán. Tento dokument v ideální variantě předkládá sám dlužník a zákon mu pro to poskytuje stodvacetidenní lhůtu ode dne, kdy je povolena reorganizace a také mu uděluje přednostní právo pro jeho sestavení, bez ohledu na to, kdo podal návrh na povolení reorganizace. Pokud dlužník prohlásí, že tento předkládat nehodlá, pak může o osobě, která jej má přednost předložit, rozhodnout i schůze věřitelů. Neudělá-li tak ve stanovené lhůtě, ujme se toho insolvenční soud.²¹

Plán samotný musí obsahovat několik podstatných náležitostí, aby mohl být uznán jako platný dokument a mohl být předložen schůzi věřitelů ke schválení. Takovou podstatnou náležitostí představuje v první řadě ta část plánu, ve které jsou věřitelé rozděleni do skupin, na jejichž základě bude vymezen způsob uspokojování pohledávek (zajištění věřitelé, věřitelé podle § 335 InsZ, věřitelé s pohledávkami nezahrnutými do reorganizačního plánu), které za dlužníkem mají. V dalším kroku je nutno specifikovat způsob, jakým bude probíhat reorganizace, tedy zvolit, zda dojde ke zpeněžení části nebo celého majetku, podnik bude prodán jako takový, dojde k fúzi, vydají se akcie nebo zda se zvolí některý z jiných, zákonem umožněných způsobů provedení reorganizace. V reorganizačním plánu je též potřeba vymezit a ujasnit majetková práva a specifikovat, kdo je oprávněn nakládat s majetkovou podstatou v průběhu reorganizace a také ujasnit, zda bude souběžně s reorganizací podnik v plném provozu, či nikoli a zda procesem reorganizace nebude zasažena i potřeba zaměstnanců v daném podniku a pokud ano, pak je nutné v reorganizačním plánu upřesnit míru zásahu. Jelikož reorganizační proces může mít i jiné

¹⁹ Op. cit. InsZ.

²⁰ Op. cit. InsZ.

²¹ Op. cit. InsZ.

náklady, než jaké jsou běžné u jiných řešení úpadku (např. u konkursu a oddlužení je běžná odměna insolvenčnímu správci a náklady insolvenčního řízení, u reorganizace mohou přibýt náklady spojené se změnou provozu), je nutné, aby v plánu byla obsažena informace o tom, kdo a jakým způsobem se na tomto financování bude podílet. A jako poslední, zákon stanovuje nutnost uvést v reorganizačním plánu, jaké závazky zůstanou dlužníkovi po ukončení reorganizace, protože stejně jako u konkursu, tyto závazky zanikají, ale je nezbytné, aby byly součástí reorganizačního plánu, protože rozhodnutím o povolení reorganizace a schválením plánu zaniká nárok na veškeré pohledávky mimo tento plán, a to dokonce i tehdy, pokud se věřitel k pohledávce přihlásil ve lhůtě stanovené zákonem před rozhodnutím o úpadku.²²

V okamžiku, kdy rozhodnutí o reorganizačním plánu nabude právní moci, dlužník opět nabývá práva k manipulaci s majetkovou podstatou, ovšem pouze v míře, kterou mu určuje reorganizační plán. O svém postupu při jeho plnění je povinen pravidelně informovat insolvenčního správce a ten následně podává alespoň jednou za tři měsíce zprávu o plnění reorganizace insolvenčnímu soudu.²³

K reorganizačnímu způsobu řešení úpadku je nutné doplnit, že pro soud je ve všech fázích procesu, zejména ve fázích do schválení reorganizačního plánu, podstatnou podmínkou pro umožnění užití reorganizace k ozdravení podniku tzv. poctivý záměr. Jakékoli pochybení ze strany dlužníka je důvodem pro zamítnutí povolení reorganizace, event. pozdější zrušení již schválené reorganizace.²⁴

2.2.3 Oddlužení

Posledním možným způsobem řešení úpadku je oddlužení, jinak také osobní bankrot. Od předchozích způsobů řešení úpadku se odlišuje zejména postavením dlužníka v průběhu celého procesu. Zákon v tomto případě předpokládá, že dlužník sám projeví aktivitu a zájem na řešení své finanční situace. Důkazem o tom je skutečnost, že návrh na povolení oddlužení smí podat pouze dlužník, ačkoli tak lze učinit pouze prostřednictvím oprávněné osoby, jak je zmíněno výše. Kromě aktivity samotného dlužníka je v případě oddlužení také kladen důraz na to, aby dlužník svým konáním nesledoval nepoctivý záměr. Pokud by toto bylo prokázáno před insolvenčním soudem, pak je to důvod ke zrušení

²² Op. cit. (Janků M. & kol., 2013). + InsZ.

²³ Op. cit. InsZ.

²⁴ Op. cit. InsZ.

povoleného oddlužení a pravděpodobně dojde k prohlášení konkursu na dlužníkovu majetkovou podstatu, pokud existuje majetek ke zpeněžení.²⁵

Rozdíl mezi oddlužením a jinými způsoby řešení úpadku spočívá také v tom, kdo může projít procesem oddlužení, ve smyslu co do typu osoby. Oddlužení je primárně určeno pro osoby fyzické a osoby právnické, které nejsou podnikateli (např. školská a zdravotnická zařízení) a zároveň nemají dluh z podnikání. Existují však tři zákonné výjimky, které umožňují oddlužení i při dluhu z podnikání, a to je buď souhlas věřitele, zajištěná pohledávka anebo taková pohledávka, která zůstala po skončení konkursu na majetkovou podstatu dlužníka. Pro účely této práce je však důležité oddlužení fyzických osob, a proto se níže budu věnovat zákonné úpravě právě pro tyto případy.²⁶

Stejně jako reorganizace je podmíněná reorganizačním plánem a jeho plněním, má i oddlužení své podmínky. V případě oddlužení jde v obecné rovině zejména o schopnost dlužníka zaplatit v následujících pěti letech alespoň 30 % dluhu nebo za tři roky 60 %. Zákon v současné době také umožňuje oddlužení za tři roky osobám, které jsou ve starobním důchodu, osobám s invaliditou druhého nebo třetího stupně a osobám, u kterých dvě třetiny jejich pohledávek vznikly před dosažením 18 let věku. K tomuto je vhodné vrátit se zpět k výše zmíněným „dětským exekucím“ a dodat, že pro tyto případy je zkrácené oddlužení jedinečná možnost řešení jejich finančních problémů. Zároveň k podmínce splatit za pět let 30 % dluhu je nutno dodat, že soud uzná splnění oddlužení i v případě, kdy dlužník nesplatí potřebný objem pohledávek. V takovém případě je nutno, aby bylo prokázáno, že vyvinul dostatečnou snahu ke splacení co největší části svých pohledávek. Toto rozhodnutí plně závisí na uvážení příslušného insolvenčního soudu.²⁷

V současné době je oddlužení možné provést dvěma způsoby a těmi je zpeněžení majetkové podstaty dlužníka nebo plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. Zde je nutné zmínit, že původní znění InsZ (účinné od 1. 1. 2015), podle kterého bylo povoleno oddlužení dlužníkovi, jehož údaje jsou použity dále v této práci, umožňovalo oddlužení buď plněním splátkového kalendáře nebo zpeněžením majetkové podstaty dlužníka. Kombinace těchto způsobů byla možná pouze za současného souhlasu dlužníka a insolvenčního správce.²⁸

²⁵ Op. cit. InsZ.

²⁶ Op. cit. InsZ.

²⁷ Op. cit. InsZ.

²⁸ Op. cit. InsZ.

Na rozhodování o způsobu, který se aplikuje na daný případ, se při oddlužení fyzické osoby mohou a nemusí podílet i věřitelé, resp. insolvenční soud svolává schůzi věřitelů a ta může zvolit věřitelský výbor nebo event. zástupce věřitelů, nicméně povinnosti těchto orgánů může převzít i soud. Role věřitelů může být při oddlužení významná také v tom, že na jejich návrh může být změněn insolvenční správce nebo dokonce zrušené schválené oddlužení.²⁹

V platném znění zákona, pokud podává insolvenční návrh dlužník a jím preferovaný způsob řešení úpadku je oddlužení, je povinnost souběžně s insolvenčním návrhem podat i návrh na oddlužení. Pokud by insolvenční návrh podal věřitel, má dlužník třicet dní na podání návrhu na povolení oddlužení. Soud poté zjišťuje dlužníkův úpadek a zároveň rozhodne o povolení či zamítnutí oddlužení. V témže rozhodnutí také stanoví insolvenčního správce, svolá schůzi věřitelů, stanoví zálohy na odměnu insolvenčního správce a dodrží obvyklé náležitosti rozhodnutí o úpadku. Ovšem v případě, že podává dlužník výše zmíněné návrhy společně, soud také stanoví lhůtu, ve které musí věřitelé přihlásit své pohledávky. Soud dále stanovuje konání přezkumného jednání, kde dojde ke kontrole pohledávek (zejména jejich pravosti) a následně provede insolvenční správce na základě uznaných pohledávek, kalkulaci splátek, které bude dlužník hradit po dobu oddlužení, čímž se také zároveň vypočítá nezabavitelná částka a konečný příjem dlužníka, se kterým bude po dobu oddlužení disponovat. Pokud příjem dlužníka nedosahuje potřebné částky pro splnění podmínek oddlužení, je možné, aby se k procesu připojila osoba dárce, která se musí smluvně zavázat k tomu, že bude dlužníkovi poskytovat pravidelnou měsíční rentu – dar. Současná právní úprava stanovuje, že minimální splátka, kterou musí dlužník při oddlužení měsíčně hradit, je ve výši odměny insolvenčního správce, kterou stanoví § 3 vyhlášky č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů, ve znění pozdějších předpisů.³⁰

Oddlužení je oproti jiným způsobům řešení úpadku specifické také co se týče majetkových práv dlužníka. V případě zpeněžení majetkové podstaty se postupuje obdobně, jako při konkurzu a tento majetek je prostřednictvím insolvenčního správce zpeněžen. V případě, že by některý z věřitelů měl vůči majetku určenému ke zpeněžení zajišťovací práva, pak má právo s tímto krokem vyslovit nesouhlas a bude mu vyhověno tehdy, pokud

²⁹ Op. cit. InsZ.

³⁰ Op. cit. InsZ.

ostatní majetek dlužníka je dostačující pro plné uspokojení nezajištěných věřitelů nebo tehdy, kdy hodnota majetku je vyšší než hodnota pohledávky. Při té části oddlužení, kde dochází k plnění splátkového kalendáře je meritem majetku dlužníka jeho měsíční příjem. Praxe se v případě oddlužení příliš neliší od exekuce, což znamená, že zaměstnavatel posílá každý měsíc určitou část ze svých prostředků insolvenčnímu správci, který poté podle předem určeného poměru uspokojuje pohledávky věřitelů a sám dlužník si pro sebe ponechává jen část příjmu, tzv. nezabavitelnou částku. Pochopitelně, zákon počítá i se situacemi, kdy dlužník obdrží tzv. mimořádný příjem, což může být např. dědictví (které dlužník nesmí odmítnout, pokud mu bylo schváleno oddlužení), různá pojistná plnění, dary apod. Tyto mimořádné příjmy dlužník musí přiznat a budou považovány za mimořádnou splátku. Existují ovšem i výjimky, kdy některá pojistná plnění nepodléhají této povinnosti a to např. plnění za úraz nebo za škody na majetku.³¹

V průběhu oddlužení zákon ukládá dlužníkovi povinnosti jako vykonávat výdělečnou činnost, která je adekvátní podmínkám jeho oddlužení. Toto dokazuje i skutečnost, že při podání návrhu na oddlužení soud od dlužníka vyžaduje doklad o příjmech za posledních dvanáct měsíců a také údaj o předpokládaných příjmech na příštích dvanáct měsíců. Ve znění InsZ, které bylo aplikováno na dlužníka, jehož údaje jsou použity v této práci (účinný od 1. 1. 2015), byly tyto údaje požadovány dokonce za pět let zpětně i pro předpoklad. Pokud dlužník není zaměstnaný, pak má povinnost si práci hledat a event. využít i možnosti přivýdělku např. na dohodu o pracovní činnosti apod.³²

Za splnění lze podle § 412a InsZ oddlužení prohlásit tehdy, kdy dlužník buď splatí 100 % dluhu, pokud po dobu pěti let vynaložil veškeré úsilí, aby splnil své závazky – předpokládá se, že tomu tak je, pokud splatí 30 % dluhu – a nebylo mu oddlužení zrušeno, nebo pokud za tři roky splatil 60 % svých závazků. U fyzických osob, na které se vztahuje povolení oddlužení za tři roky, je podmínkou pro splnění dostačující, když není v průběhu tří let oddlužení zrušeno. Při zpeněžení majetkové podstaty je oddlužení splněno, pokud dlužník splní všechny podmínky, které mu byly uloženy při schválení oddlužení.³³

2.3 Srovnání exekuce a oddlužení

Při srovnání exekuce a oddlužení je na první pohled jasně patrná administrativní náročnost insolvenčního řízení spojeného s návrhem na oddlužení, a to zejména z pohledu

³¹ Op. cit. (Janků M. & kol., 2013).

³² Op. cit. InsZ.

³³ Op. cit. InsZ.

dlužníka. Argumentem této skutečnosti je samotný smysl oddlužení, který pomůže dlužníkovi v jeho nelehké životní situaci za předpokladu, že tento dlužník sám vyvine dostatečnou aktivitu k tomu, aby se jeho situace vyřešila. Ačkoli je tento argument silný, zůstává otázkou, zda náročnost oddlužovacího procesu neodrazuje dlužníky od jeho zahájení. Pro laika je díky obsáhlosti obtížné se orientovat v tuzemských zákonech, které se dotýkají běžného života, jako např. OZ nebo ZP, a proto lze usuzovat, že podobné obtíže s sebou pro řadové občany přináší i InsZ. Ačkoli existují dluhové poradny a samotný insolvenční správce dlužníka provází celým procesem oddlužení, rozličné procesy spojené s oddlužením mohou být těžko zvládnutelné zejména pro občany, kteří jsou méně zblhli v moderních technologiích a zejména pak s prací na osobním počítači a s tiskárnou. Tento fakt je podložen tím, že při běžné exekuci probíhá většina doručování pomocí doporučených dopisů, kdežto při oddlužení je doručováno buď prostřednictvím datové schránky nebo skrze úřední desku, kterou je v tomto případě insolvenční rejstřík.³⁴ Dlužník, který by se nechal odradit obsáhlou administrativou poté zůstane zaklesnutý v dluhové pasti a jeho dluhy donekonečna porostou a tito lidé budou dlouhodobě odkázáni na příjem ve výši nezabavitelné částky. Tímto tématem se zabýval i článek na serveru A2larm.cz, který exekuci označil za jeden z důvodů, proč lidé opouštějí legální zaměstnání.³⁵

Rozdíl, který je při srovnání exekuce s oddlužením nejpatrnější, spočívá zejména v časovém harmonogramu. V případě exekuce dlužník nikdy nemá jistotu, kdy přesně se svých závazků zbaví. Tento fakt je dán zejména úroky z prodlení a odměnou exekutora. V praxi se velmi snadno může stát, že exekutor převezme od věřitele pohledávku, kterou posléze navýší o svou odměnu a takto navýšenou ji poté z různých důvodů může delegovat na jiného exekutora, který si ovšem znovu naučtuje odměnu. Při oddlužení má dlužník jistotu, že pokud bude po dobu pěti let vyvíjet dostatečnou snahu ke splacení svých závazků, budou mu zbylé dluhy odpuštěny (v případě, že nepůjde o přednostní pohledávky typu dlužného výživného).

³⁴ Op. cit. (Janků M. & kol., 2013).

³⁵Rychlíková A., Uhlová S. (2018, 29. listopad). Když se nevyplatí pracovat. *A2larm* (a2larm.cz). [vid. 2021-08-01]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2018/11/kdyz-se-nevyplati-pracovat/>.

3. Exekuce vs oddlužení v české společnosti

Skutečnost, že zadluženost české společnosti stále stoupá, není až takovým překvapením a lze tuto skutečnost považovat za obecně známou. V poslední době se Češi zadlužují zejména co se týče úvěrů na bydlení, nicméně i úvěry na spotřebu kontinuálně narůstají. Oproti předchozím létům zde však máme výjimečnou situaci v podobě pandemie, která se podepsala na většině statistik z hlediska zadluženosti a ovlivňuje také exekuce a osobní bankroty. Zejména v poslední době lze v prostředí medií narazit na řadu informací o tom, že klesá počet exekucí i povinných osob, stejně jako slýcháme o poklesu počtu žádostí o osobní bankrot.³⁶

Otázkou ovšem je, nakolik je toto tvrzení pravdivé a zda může být směrodatné pro další prognózy. Problém a eventuální zkreslení by mohlo být dáno tím, že v období pandemie koronaviru, došlo k vysokému nárůstu počtu odkladů splátek, což spustilo dominovou reakci v podobě odsunutí exekučních řízení a tím pádem poté dojde i k oddálení podání návrhů na oddlužení. Navíc ve stejné době velmi pravděpodobně došlo k ukončení celé řady exekucí, což se také promítne v celkovém počtu povinných osob. Ačkoli nejsou dostupné informace o přesném počtu ukončených exekucí za rok 2020, dá se přibližná hodnota vypočítat např. podle průměrů z minulých let. Z dat za období 2015-2019 vyplynulo, že se každý rok průměrně ukončí přes 523 tisíc exekucí.³⁷ Z logiky věci poté vyplývá, že z databází vymizí mnoho povinných, protože zhruba čtvrtina z nich má pouze jednu exekuci, a tedy lze dopočítat, s ohledem na zmíněný počet ukončených exekucí, že u zhruba 130 tisíc exekucí dojde k odebrání dlužníka ze seznamu povinných. Lze předpokládat, že v brzké době by mohlo dojít k prudkému nárůstu jak exekucí, tak i následných osobních bankrotů z důvodu obnovení splátek. Zároveň se v průběhu pandemie udála další, spíše nešťastná věc, kterou je valorizace důchodů nad zákonem stanovenou každoroční mírou a též i příspěvek starobním důchodcům, tzv. rouškovné, který sice byl nejednomu penzistovi příjemným bonusem, ovšem někteří důchodci se kvůli tomuto „dárečku“ ocitli ze dne na den v exekuci. Je tomu tak proto, že jejich důchody se staly zabitelnými, resp. jejich výše převýšila nezabavitelnou částku na osobu dlužníka a lze předpokládat, že exekutoři projeví zájem o vymáhání pohledávek. Jednoduchou matematikou si je možno dát dohromady, že se dá očekávat nárůst žádostí o dřívější oddlužení u osob

³⁶ Op. cit. (ČTK, Ekonomika.; 2020, 25. srpen).

³⁷ Počet zahájených exekucí, počet ukončených exekucí (roční). (2020, 31. března). *Exekutorská komora ČR (ekcr.info)*. [vid. 2021-08-03]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/docs/statisticky-list-III.pdf>.

ve starobním důchodu. Nicméně, jak bylo zmíněno výše, statistiky za rok 2020 jsou díky pandemii poněkud zkreslené, a proto pro potřeby této práce jsou použity zejména údaje za rok 2019, které daleko lépe reflektují dluhovou situaci v Česku a jsou oproštěné od čísel způsobených mimořádnou událostí pandemie.³⁸

Ze statistik za rok 2019 o exekucích a osobních bankrotech u fyzických osob lze zjistit, že v daném období bylo přes 774 tisíc lidí v exekuci, z toho pouze něco přes 214 tisíc lidí má jen jednu exekuci, což znamená, že na celkovém počtu osob v exekuci mají přibližně 72 % podíl osoby se dvěma a více exekucemi (tyto osoby splňují podmínky úpadku).³⁹ Za zmínku stojí i fakt, že přes 153 tisíc lidí má více než 10 exekucí a dokonce téměř 3,5 tisíce lidí má 30 a víc exekucí, z čehož by se dalo odvodit, že těchto 156,5 tisíc osob (bráno jako součet osob s 10 a více exekucemi a osob s 30 a více exekucemi) lze považovat za vhodné kandidáty na oddlužení, protože je možné předpokládat, že se již ocitli v dluhové pasti.⁴⁰ Nicméně, roční počet povolených oddlužení se pohybuje v rozmezí 15-20 tisíc rozhodnutí a zároveň byl v roce 2019 průměrný počet věřitelů 9,8 a tedy lze na základě prosté matematiky a statistiky předpokládat, že zdaleka ne všichni dlužníci s více než 10 exekucemi si podají návrh na oddlužení.⁴¹

Co se týče samotného oddlužení, pak v roce 2019 bylo podle serveru Mapabankrotů.cz v oddlužení přes 116 tisíc osob, z toho přibližně 84 tisíc fyzických občanů nepodnikatelů.⁴² Stojí jistě za zmínku a event. další úvahu skutečnost, že průměrný věk osob v exekuci, stejně jako v osobním bankrotu se pohybuje kolem 46 let.⁴³ V této souvislosti a se zpětným dopočítáním si lze dovodit, že těmto lidem bylo přibližně třináct let v době, kdy proběhla Sametová revoluce a stejně jako celý národ, i tito lidé byli strženi všeobecnou vlnou svobody, kterou přinesl 17. listopad 1989. Nicméně, v této době extrémního uvolnění komunistických šroubů je možné, že došlo k pomyslnému osvobození i v otázce finanční gramotnosti této generace s ohledem na fakt, že spolu se změnou režimu přišlo i otevření ekonomiky a příliv zboží ze světového trhu, resp. přechod z centrálně plánované ekonomiky na tržní. Tím došlo k tomu, že domácnosti začaly snižovat své úspory

³⁸ Česká justice. (2020, 8. květen). Počet insolvenčních návrhů se propadl o třetinu, Češi kvůli koronaviru odkládají řešení dluhů. *Česká justice (ceska-justice.cz)*. [vid. 2021-08-02]. <https://www.ceska-justice.cz/2020/05/pocet-insolvencnich-navrhu-se-propadl-o-tretinu-cesi-kvuli-koronaviru-odkladaji-reseni-dluhu/>.

³⁹ Op. cit. (Mapa exekucí, mapaexekuci.cz; 2019).

⁴⁰ Op. Cit. Mapa exekucí.

⁴¹ Op. Cit. Mapa exekucí.

⁴² Mapa bankrotů (mapabankrotu.cz). (2019). (n.d.). Institut prevence a řešení předlužení z. ú. [vid. 2021-08-03]. Dostupné z: <http://www.mapabankrotu.cz/#>.

⁴³ Op. Cit. Mapa bankrotů.

s ohledem na rozrůstající se škálu zboží a vzrostly investice do spotřeby, čímž ale generace těchto dětí dostala poněkud jiný vzor při zacházení s financemi, než jaký měli jejich rodiče. A protože způsob, jakým lidé řídí svou domácnost je zjevně ovlivněn i tím, jakého vzdělání daní lidé dosáhnou, lze se v tomto ohledu i zamyslet nad změnou struktury a způsobů vzdělání po Sametové revoluci, protože jistě nebylo jedinou změnou vyškrcnutí životopisů socialistických vůdců ze školních osnov. Celkový objem učiva se snížil a tím ovšem poklesly v jisté formě i nároky na studenty. Konglomerát těchto skutečností by mohl být jednou z příčin, proč právě osoby v tomto věku čelí oddlužení v takové míře.

4. Nezabavitelná částka

S pojmem nezabavitelná částka nebo také nezabavitelné minimum, se jistě již setkal každý, kdo někdy slyšel o exekuci a insolvenční, resp. oddlužení. Obecně se tímto termínem označuje taková částka, která nesmí být postižena srážkami a právo disponovat s ní, má dlužník, který si jejím prostřednictvím zajišťuje základní životní potřeby. Toto pravidlo platí pro exekuci i pro oddlužení (nebo jiné formy řešení úpadku), ačkoli se v těchto dvou případech výpočet nezabavitelné částky liší. Zde se fakticky objasňuje důvod, proč tato práce porovnává exekuci s oddlužením, a i v této části je důležité se tímto srovnáním zabývat. Tímto tématem se v roce 2018 zabývalo i Centrum pro společenské otázky - SPOT z. s., které v své analýze *Proč je nutné změnit nezabavitelnou částku a jak na to* definuje třináct důvodů, proč by bylo třeba změnit nezabavitelnou částku. Mezi jinými se zabývá skutečností, že mnozí dlužníci nejsou schopni z nezabavitelné částky vyžít, jsou demotivováni k výkonu legálního zaměstnání, jsou odrazeni od vstupu do insolvence nebo jsou nuceni se přestěhovat do menších měst, kde nebudou mít tak vysoké náklady na bydlení.⁴⁴ Níže se bude tato práce zabývat rozborem výpočtu této nezabavitelné částky a eventuálními možnostmi pro její optimální navýšení.

4.1 Základní nezabavitelná částka

Nezabavitelnou částku lze pro potřeby této práce rozdělit na základní nezabavitelnou částku a konečný příjem. Základní se v tomto případě myslí částka, která je součtem částek přiznaných na osobu dlužníka, manžela či manželku a vyživované děti. Konečným příjmem je pak myšlena částka, která dlužníkovi reálně zůstane k dispozici po dobu splácení pohledávek.

Způsob výpočtu této základní částky je v tuzemsku stanoven NVzvZČ. Toto nařízení stanovuje dvě hlavní kritéria pro výpočet. Prvním z nich je životní minimum jednotlivce a druhým jsou normativní náklady na bydlení v nájemném bytě v obci s počtem obyvatel v rozmezí 50.000 až 99.999 obyvatel. Částku životního minima stanovuje NVoŽM v § 2 a pro rok 2021 tato částka činí 3.860 Kč na osobu jednotlivce. Normativní náklady stanovuje NVoNN v § 2 odst. a) a činí 6.637 Kč na osobu jednotlivce. Ze součtu této částky, tedy 10.497 Kč, se na základě NVoNČ stanovují 3/4 jako základní nezabavitelná částka

⁴⁴ Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M. (2018). *Proč je nutné změnit nezabavitelnou částku a jak na to*. (Analýza v rámci Operačního programu Zaměstnanost). Centrum pro společenské otázky – SPOT z. s. Dostupné z: <https://www.pracevobci.cz/upload/studies/3/SPOT-Proc-je-nutne-zmenit-nezabavitelnou-castku-a-jak-na-to-analyza.pdf>.

na osobu dlužníka. Dřívější právní úprava takto stanovila pouze 2/3 ze zmíněného součtu. K té se posléze ještě přičítají další částky, pokud dlužník vyživuje zákonného manžela či manželku nebo děti. NVoNČ také stanovuje v § 2 horní hranici nezabavitelné částky, nad kterou je možné příjem dlužníka postihnout srážkami bez omezení a tato částka činí 20.994 Kč. Tato limitní částka je vypočtena jako dvojnásobek 3/4 součtu životního minima a normativních nákladů na bydlení.⁴⁵

Současná výše základní nezabavitelné částky na samostatnou osobu dlužníka činí 7. 872,75 Kč a na první pohled se může zdát jako poměrně nízká. Proto je vhodné si její výši porovnat s nezabavitelnými částkami z jiných zemí. Podle srovnávací analýzy Systémy a formy oddlužení v Evropě z roku 2015, kdy v ČR byla výše základní nezabavitelné částky 6.118 Kč, byla např. v sousedním Německu 1.045 euro, což je v přepočtu cca 28.510 Kč.⁴⁶ Tato částka je přitom vyšší, než průměrná mzda v ČR v roce 2015, která činila 26.467 Kč.⁴⁷ Oproti tomu polská výše nezabavitelného minima činila v témže roce 295 euro, po přepočtu na koruny tedy přibližně 8.049 Kč, což je částka, která se podstatně víc blíží té tuzemské.⁴⁸ V sousedním Maďarsku si nezabavitelné minimum nestanovovali na základě konkrétní částky, ale na základě procent a to tak, že dlužníkovi při oddlužení zůstává 66 % jeho příjmů a zde je stanoveno minimum 95 euro, po přepočtu cca 2.590 Kč, pod které tato nezabavitelná částka nesmí klesnout.⁴⁹ Jinak se k problematice kritérií pro výpočet nezabavitelné částky postavilo Chorvatsko, které rovnou stanovuje 1/3 dlužníkovy příjmu jako nedotknutelnou, bez jakýchkoli dalších omezení, nebo státy jako Kypr a Velká Británie, kde výši nezabavitelné částky stanovuje soud.⁵⁰ (Přepočty uskutečněny podle průměrného kurzu pro rok 2015, který činil 27,283,- Kč/1 EUR.)

Pouhým pohledem na výše uvedená čísla si lze říct, že částka v Německu je značně vyšší než částka v tuzemsku, oproti tomu minimum, které může zůstat dlužníkům v Polsku, je mnohem nižší. Zde nastupuje problematika toho, jak porovnat nezabavitelné částky napříč zvolenými státy a zjistit tak jejich srovnatelnou výši, protože životní úroveň se v těchto zemích pohybuje na odlišné úrovni. K tomuto účelu poslouží přehledná

⁴⁵ Justice.cz. (2020, prosinec). Metodika výpočtu splátek od 1.1.2021. *Justice.cz.* [vid. 2021-08-10]. Dostupné z: https://insolvence.justice.cz/wp-content/uploads/2020/12/Methodika_vypoctu_splatek_od_1.1.2021_final.pdf.

⁴⁶ Ošřádalová Š. (2017, duben). *Systémy a formy oddlužení v Evropě.* (Srovnávací analýza). Ekumenická akademie z. s. Dostupné z: http://mapaexekuci.cz/wp-content/uploads/2017/04/Analiza_WEB.pdf.

⁴⁷ ČSÚ (czso.cz). (2016, 11. březen). Průměrné mzdy – 4. čtvrtletí 2015. Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2015>.

⁴⁸ Op. Cit. (Ošřádalová Š., duben 2017).

⁴⁹ Op. Cit. (Ošřádalová Š., duben 2017).

⁵⁰ Op. Cit. (Ošřádalová Š., duben 2017).

tabulka níže, kterou jsem zpracovala na základě dat o minimální mzdě z finančního portálu FXEMPIRE.COM⁵¹ a porovnála je s daty z výše zmíněné srovnávací analýzy. Výstupem z tohoto mého srovnání je skutečnost, že kromě Chorvatska, kde dlužníkovi vždy zůstane jen třetina příjmů, je nezabavitelná částka v České republice nejnižší ze zvolených pěti států a tento rozdíl se pohybuje v řádu desítek procent. Tato skutečnost dokládá, že na nezabavitelnou částku v České republice lze skutečně pohlížet jako na poměrně nízkou. Posledním dokladem o této skutečnosti budiž informace z internetového portálu České noviny, která se ve svém článku *Jak vysoká je hranice chudoby v EU?*⁵² zabývá hranicí chudoby v jednotlivých zemích Evropské unie. Data z tohoto článku jsem přidala do níže zpracované tabulky, dopočítala z minimální mzdy nezabavitelnou částku pro Maďarsko, ta činila 7.394 Kč, a pro Chorvatsko, která činila 6.953 Kč a tím vyšla na světlo skutečnost, že nezabavitelná částka v tuzemsku byla jediná, která se po přepočtu na koruny nacházela pod hranicí chudoby. Jelikož data v tabulce jsou z roku 2015 a současně i pro přepočet byly použity průměrné kurzy ze stejného roku, porovnála jsem současnou nezabavitelnou částku 7.873 Kč s hraničním příjmem chudoby pro rok 2021, která činí 13.640 Kč. Z toho faktu vyplývá, že základní nezabavitelná částka v České republice je jen něco přes polovinu z částky hraničního příjmu chudoby, což je ještě větší rozdíl, než jak tomu bylo v původně zkoumaném roce 2015. Toto tedy dokládá skutečnost, že jednotlivcům opravdu nemůže s nezabavitelnou částkou důstojně vyžít.

Tabulka 1: Srovnání minimálních nezabavitelných částek

STÁT	VÝŠE NEZAB. ČÁSTKY	MIN. MZDA (v Kč)	PODÍL NEZAB. ČÁSTKY NA MIN. MZDĚ (v %)	HRANICE CHUDOBY (v Kč)
Česká republika	6.118 Kč	12.600	48,6	10.495
Německo	28.510 Kč	32.194	88,6	26.712
Polsko	8.049 Kč	9.853	81,7	7.044
Maďarsko	66 % příjmů (min. 2.590 Kč)	11.203	66,0	6.177
Chorvatsko	1/3 příjmu	21.070	33,3	6.928

Zdroj: Fxempire.com, mapaexecuci.cz, ČeskéNoviny.cz (vlastní zpracování)

⁵¹ Fxempire.com. (n. d.). Germany Living Wage Individual 2015 – 2021 (Living Wage Individual across Europe). *Fxempire.com*. [vid. 2021-08-08]. Dostupné z: <https://www.fxempire.com/macro/germany/living-wage-individual>.

⁵² České noviny (ceskenoviny.cz). (2015, 9. listopad). Jak vysoká je hranice chudoby v EU?. *ČeskéNoviny.cz*. [vid. 2021-08-09]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/jak-vysoka-je-hranice-chudoby-v-eu/1279174>.

V okamžiku, kdy dlužník má manželku či dítě, pak se k základní nezabavitelné částce na jednotlivce připočítává jedna třetina základní nezabavitelné částky, tedy 2.624,25 Kč. Současná právní úprava nerozlišuje, zda je vyživovaná osoba manžel/ka či dítě. Částka, která se připočítává k základní nezabavitelné částce pro jednotlivce se nachází někde mezi výší existenčního a životního minima a také je pod hranicí částky životního minima první i druhé osoby v domácnosti. Z praktického hlediska je tato skutečnost poměrně jasným důkazem o tom, že tato částka není dostatečná.⁵³

Pokud se podívám blíže na modelového dlužníka, jehož čistý měsíční příjem činí 30.639 Kč (pro zvolení výše příjmu byl zvolen údaj o průměrné hrubé mzdě za 2. čtvrtletí roku 2021⁵⁴), žije sám v Praze v nájemním bytě a nemá žádnou přednostní pohledávku, pak jeho nezabavitelná částka bude činit pouhých 7.872,75 Kč, tato částka se na základě metodiky pro výpočet splátek⁵⁵ zaokrouhluje na celé koruny nahoru a je jistým příjmem dlužníka. Druhá část nezabavitelné částky je závislá na příjmu dlužníka. NVoNČ zde pouze v § 2 stanovuje limitní částku, ze které si dlužník smí ponechat podíl, a ta pro rok 2021 činí 20.994 Kč. Pro tento výpočet je nutné v prvním kroku odečíst od čistého příjmu základní nezabavitelnou částku, tedy 30.639 – 7.873 Kč, ze které po odečtu zůstane 22.767 Kč. Jelikož tato částka přesahuje výše zmíněný limit, je nutné z ní odečíst rozdíl, tj. 1.773 Kč, který připadne věřitelům. Zůstane tedy částka rovna té limitní, což je 20.994 Kč. V případě, že by částka nepřesáhla limit, pak by zde ke srážce nedošlo a pouze by se výsledná částka zaokrouhlila dolů na číslo dělitelné třemi. Až potud se způsob výpočtu nezabavitelné částky, resp. částky, která dlužníkovi zůstane po zaplacení splátky, pro oddlužení od exekuce neliší. Nicméně, s výslednou částkou, tedy 20.994 Kč, se od tohoto okamžiku postupuje pro tyto dva případy odlišně, a proto je níže rozeberu podrobněji.

4.2 Výpočet pro exekuci

V případě, že je na dlužníka uvalena exekuce (i několikanásobná), pak se v okamžiku dopočtu konečného příjmu dlužníka používá dělení na třetiny. V případě modelového dlužníka byla výsledná částka 20.994 Kč. Tuto částku je nyní třeba rozdělit na třetiny, přičemž jedna třetina je rovna 6.998 Kč. Z těchto třetin se první z nich použije na splátku nepřednostních pohledávek, druhá na splátku přednostních pohledávek, které jsou

⁵³Op. cit. (Justice.cz; 2020, prosinec, Metodika výpočtu splátek od 1.1.2021).

⁵⁴ ČSÚ (czso.cz). (2020, 3. září). Průměrné mzdy – 2. čtvrtletí 2020. *Český statistický úřad*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2021>.

⁵⁵ Op. cit. (Justice.cz; 2020, prosinec, Metodika výpočtu splátek od 1.1.2021).

taxativně vyjmenovány v § 279 ObčSŘ a třetí třetina zůstane vždy dlužníkovi. Pokud by druhá třetina nestačila na splátku přednostní pohledávky, pak se použije k tomuto účelu třetina první. V případě, že neexistuje přednostní pohledávka, náleží i druhá třetina dlužníkovi. Pokud se tedy vrátím zpět k modelovému dlužníkovi, pak se rozpětí částky, která mu zůstane na živobytí, může pohybovat mezi 14.871 – 21.870 korunami v závislosti na existenci přednostní pohledávky.⁵⁶

4.3 Výpočet pro oddlužení

Nachází-li se dlužník v úpadku a probíhá-li u něj oddlužení, pak je dopočet konečného příjmu dlužníka řízen podobným mechanismem, jako v případě exekuce, tedy i zde se přistupuje k dělení příjmu nad základní nezabavitelnou částku na třetiny, nicméně při oddlužení se mění způsob, jakým jsou z těchto třetin uspokojovány pohledávky dlužníka. Nutnost odlišnosti mechanismu vychází z prostého faktu, že dlužník v insolventci je omezen pětiletou dobou oddlužení a minimálně při schvalovacím procesu se přihlíží k tomu, zda bude schopen splatit alespoň 30 % svých závazků za zmíněnou dobu. Pokud tento dlužník navíc ještě má přednostní pohledávku, které jsou stanoveny v § 168 – 169 InsZ, je tento dluh potřeba uhradit do plné výše, tedy 100 %, protože tyto pohledávky nejsou prominuty ani v případě splnění oddlužení.⁵⁷

Samotné rozdělení třetin probíhá tím způsobem, že první dvě třetiny se použijí na splátku pohledávek a třetí třetina pak náleží dlužníkovi. Rozdílem je zde skutečnost, že pokud neexistují přednostní pohledávky, jde druhá třetina splátky na ty nepřednostní a dlužníkovi z ní tedy nepřipadne nic. Modelový dlužník z předchozích odstavců tedy musí vyžít s maximálně 14.871 Kč a cokoli nad rámec půjde na splátku pohledávek. Zde je vhodné upozornit na fakt, že tato částka je jen o 1.343 Kč vyšší než minimální mzda, která činí 13.528 Kč⁵⁸ po zdanění a jelikož je odvozena od průměrné mzdy, tak je třeba zmínit i skutečnost, že podle serveru *aktualne.cz* až dvě třetiny zaměstnanců mají příjmy pod hranici průměrné mzdy.⁵⁹ Z tohoto důvodu lze předpokládat, že částka, se kterou

⁵⁶ Op. cit. (Justice.cz; 2020, prosinec, Metodika výpočtu splátek od 1.1.2021).

⁵⁷ Op. cit. (Justice.cz; 2020, prosinec, Metodika výpočtu splátek od 1.1.2021).

⁵⁸ MPSV (mpsv.cz). (2020, 14. prosinec). Minimální mzda. *Ministerstvo práce a sociálních věcí (mpsv.cz)*. [vid. 2021-08-11]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/minimalni-mzda>.

⁵⁹ *Aktuálně.cz*. ((2021, 8. březen). Průměrná mzda v Česku. *Aktuálně.cz (aktualne.cz)*. [vid. 2021-08-12]. <https://www.aktualne.cz/wiki/finance/prumerna-mzda-v-cesku/r~i:wiki:3657/>.

dlužníci musí při oddlužení vyžít, je ve většině případů podstatně nižší než maximum 14.871 Kč.⁶⁰

Rozdíl mezi těmito dvěma mechanismy tedy spočívá zejména ve způsobu, jakým je nakládáno s druhou třetinou částky nad rámec základního nezabavitelného minima. Nepopíratelným faktem zůstává skutečnost, že částka, se kterou dlužník disponuje při exekuci bez přednostní pohledávky je vyšší, než jakou má k dispozici při oddlužení. Pro mnohé dlužníky by toto mohlo být důvodem, proč zůstat lapeni v dluhové spirále, namísto toho, aby se pokusili svou situaci vyřešit. Jako možnost zvýšení příjmu dlužníků v oddlužení, kteří nevyžijí se svým zůstávajícím příjmem, se nabízí možnost, že by se mohlo přistoupit ke stejnému řešení, jaké je použito při rozdělení třetin u exekuce, nicméně toto řešení je opět nevyhovující s ohledem na pětiletou lhůtu pro splnění oddlužení a celkovou snahu při tomto procesu splatit co největší část dlužné částky. Uspokojení nepřednostních pohledávek by v tomto případě mohlo klesnout až o 50 % u jednotlivého dlužníka (v případě těch dlužníků, kteří nemají přednostní pohledávku) a to by se zcela jistě setkalo s obrovskou kritikou věřitelů, jejichž míra uspokojení je podle webu ČT24.cz již dnes nižší než 50 %.⁶¹

4.4 Přednostní pohledávka

V předchozím textu byl zmíněn pojem přednostní pohledávka a jelikož existence, či neexistence takovéto pohledávky může mít značný vliv na konečný příjem dlužníka, je vhodné si tuto zde rozebrat podrobněji.

Přednostní pohledávkou se pro případ exekuce i oddlužení myslí taková pohledávka, kterou zákon stanoví jako přednostní. Jelikož se podstata exekuce a oddlužení v principu liší, není překvapením, že i struktura přednostních pohledávek a též i jejich zákonná úprava je různá. V případě exekuce je taxativní výčet přednostních pohledávek zaznamenán v § 279 ObčSŘ a patří sem pohledávky jako výživné, náhrady újmy způsobené ublížením na zdraví nebo úmyslnou trestnou činností, platby státu (např. daně), pohledávky pojistného na zdravotním a sociálním pojištění apod.

Pokud je dlužník v oddlužení, pak je do struktury přednostních pohledávek nutné započítat také další položky, které se s institutem oddlužení pojí. Proto v tomto případě

⁶⁰ Op. cit. (Justice.cz; 2020, prosinec, Metodika výpočtu splátek od 1.1.2021).

⁶¹ ČT24. (2021, 18. červenec). O cestu k oddlužení přes osobní bankrot je stále menší zájem. *Česká televize* (ceskatelevize.cz). [vid. 2021-08-14]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3342180-ocestu-k-oddluzeni-pres-osobni-bankrot-je-stale-mensi-zajem-zkraceni-na-tri-roky>.

InsZ dělí přednostní pohledávky na pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou. V prvním případě se použije úprava v § 168 InsZ, kde mezi tyto pohledávky za majetkovou podstatou zákon řadí zejména různé odměny insolvenčního správce (např. hotové výdaje a odměna nebo náklady spojené se správou majetku dlužníka), pohledávky na daních, zdravotním a sociálním pojištění apod. Pro pohledávky, které jsou postaveny naroveň těm za majetkovou podstatou, se použije § 169 InsZ, kde mezi tyto pohledávky jsou zařazeny pohledávky jako dlužné výživné, náhrada škody způsobené na zdraví nebo pohledávky dlužníkůvých zaměstnanců. Rozdíl mezi přednostní a nepřednostní pohledávkou spočívá zejména v tom, že přednostní pohledávky je třeba splatit do plné výše a také skutečnost, že mohou být uplatněny kdykoli v průběhu oddlužení, na rozdíl od těch nepřednostních, kde je pevně daná lhůta pro jejich přihlášení.

V okamžiku, kdy je při výpočtu konečného příjmu dlužníka započtena přednostní pohledávka, tak se tento konečný příjem dlužníka v exekuci zpravidla bude rovnat příjmu dlužníka v oddlužení. Nicméně, přednostní pohledávka může poměrně značně ovlivnit, zda dlužník bude vůbec moci do oddlužení vstoupit. K demonstraci tohoto faktu je zde příklad konkrétního dlužníka, kterýžto mi poskytl informace o průběhu svého oddlužení, a které lze najít u příslušného krajského soudu pod Spisovou značkou **KSCB 25 INS 17697 / 2015**. Tento dlužník se, stejně jako mnoho jiných dostal do nešťastné životní situace, kdy byl zavalen množstvím exekučních příkazů a jelikož byl odsouzen k trestu odnětí svobody za neplacení výživného na své děti, ztratil v době výkonu trestu přehled o svých věřitelích. Jelikož po skončení výkonu trestu docházel pravidelně na probační a mediační službu, dozvěděl se zde o možnosti řešit své dluhy insolvenční a byl odeslán do dluhové poradny, kde mu bylo doporučeno podat si návrh na oddlužení a tento návrh s ním byl posléze vypracován. V okamžiku, kdy se ujasnil seznam dlužníkůvých pohledávek, byla výše nepřednostních pohledávek 511.434,48 Kč a výše přednostních pohledávek 454.523 Kč. Čistý příjem dlužníka v rozhodné době činil 10.962 Kč. V tomto čase, kdy dlužník tento návrh na povolení oddlužení podával, v roce 2015, bylo možné oddlužení přímo prostřednictvím splátkového kalendáře, což už podle současně platné právní úpravy možné není a ke zpeněžení majetkové podstaty dochází vždy. Nezabavitelná část dlužníkovy příjmu podle zákonné úpravy pro rok 2015 činila 6.189 Kč, ke které se připočetla třetí třetina z příjmu nad základní částku, tedy 1.591 Kč, což v součtu činilo 7.780 Kč a na úhradu splátek zůstalo pouhých 3.182 Kč. V takovém

případě, že by celá tato částka připadla věřitelům s přihlášenou pohledávkou, by jen na úhradu plné výše přednostní pohledávky potřeboval dlužník přibližně 177 měsíců. Nicméně, ze zabavitelné částky se ještě strhává odměna insolvenčního správce, která činila 1.089 Kč a běžné výživné na nezletilou dceru dlužníka, které činilo 1.700 Kč. Po odečtu těchto dvou částek zůstalo na samotnou splátku 393 Kč. V takovém případě by pochopitelně oddlužení nemohlo být povoleno, protože dlužník by nebyl schopen splatit ani přednostní pohledávku, natož 30 % nepřednostních pohledávek. V tomto konkrétním případě tedy musel k oddlužení přistoupit dárce. Insolvenční zákon tento způsob poskytnutí mimořádného příjmu dlužníka umožňuje na základě darovací smlouvy, kdy se dárce zavazuje, že bude po nutnou dobu poskytovat dlužníkovi plnění ve výši, která umožní splacení potřebné části dlužné částky. Teprve poté, co se dárce zavázal k poskytnutí peněžitého daru, mohlo být oddlužení schváleno. Tento příklad demonstruje, že bez možnosti dárce by dlužník nemohl vůbec do oddlužení vstoupit a jeho dluhy by v exekuci dále narůstaly vlivem úroků, smluvních pokut či poplatků z prodlení.

V tabulce níže je pak zobrazeno shrnutí maximálních částek, na které mohou dlužníci jednotlivci dosáhnout podle toho, zda jsou v exekuci, či insolventi a také podle toho, zda mají či nemají přednostní dluh (pro zobrazení konkrétních částek bylo počítáno s rozdělením příjmů podle limitní částky, nad kterou jsou příjmy sráženy bez omezení). Z této tabulky poté vyplývá, že dlužník se k vyššímu příjmu dostane pouze tehdy, kdy je v exekuci a nemá přednostní pohledávku. Z tohoto faktu ovšem také vyplývá, že dlužník, který je současně bez přednostní pohledávky a předlužený, necítí potřebu vstupu do oddlužení, protože v takovém případě budou jeho příjmy o necelých 7.000 Kč nižší, než pokud by si ponechal exekuci. Argumentem, který toto vyvrací by mohl být fakt, že ti dlužníci, kteří vstoupí do oddlužení, budou mít po uplynutí 5 let čistý štít. Nicméně, pro mnohé dlužníky je silnějším motivátorem zůstatek, který budou mít každý měsíc k dispozici než skutečnost, že se po pěti letech zbaví všech svých dluhů.

Tabulka 2: Maximální výše nezabavitelné částky s ohledem na typ pohledávky

	Exekuce	Insolvence
Bez přednostní pohledávky	21.870 Kč	14.871 Kč
S přednostní pohledávkou	14.871 Kč	14.871 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Pro tento případ by bylo vhodné, aby dlužník, který nemá přednostní pohledávku, byl nějakým způsobem zvýhodněn v procesu oddlužení. Pokud by např. takovému

dlužníkovi připadla 1/2 ze druhé třetiny, která má připadnout na úhradu přednostních pohledávek, pak by takový dlužník měl při insolvenční možnosti dosáhnout až na cca 18.370 Kč a rozdíl mezi příjmem při exekuci a při oddlužení by byl jen přibližně 3.500 Kč. Zároveň by při tomto řešení věřitelé nepřednostních pohledávek mohli přijít maximálně o 25 % své pohledávky na osobu dlužníka, tedy jejich celkové uspokojení by dosáhlo přibližně 75 %, což je rozumným kompromisem v situaci, kdy míra uspokojení pohledávek v oddlužení je pod hranicí 50 %⁶², jak už bylo zmíněno výše.

⁶² Op. Cit. ČT24. (2021, 18. červenec).

5. Možnosti zvýšení nezabavitelné částky

5.1 Životní minimum

Jak už bylo v minulé kapitole zmíněno, v roce 2018 se tímto tématem zabývalo Centrum pro společenské otázky – SPOT z. s., které ve své publikaci demonstuje celou řadu důvodů, proč je nastavení nezabavitelné částky nevyhovující.⁶³ V předchozí kapitole bylo poukázáno na fakt, že oproti jiným zemím je minimální nezabavitelná částka v tuzemsku velmi nízká a maximální příjem, kterého může dlužník při oddlužení dosáhnout se pohybuje mezi hranicí chudoby a minimální měsíční mzdou. Podle analýzy centra SPOT z. s. by jedním z řešení mohlo být zvýšení částek, od kterých se odvíjí výpočet základní nezabavitelné částky na dlužníka, tedy životního minima a normativních nákladů na bydlení. V případě životního minima od doby, kdy analýza vyšla (rok 2018), došlo ke zvýšení částky z 3.410 na současných 3.860 Kč. Toto zvýšení se mírně projevilo na růstu nezabavitelné částky i na růstu limitní částky, nad kterou se příjem strhává bez omezení, která se počítá jako dvojnásobek součtu částky životního minima a normativních nákladů na bydlení. Nicméně, zvyšování životního minima je v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí a nepodléhá žádné povinné pravidelné valorizaci. V současné době je právní úprava nastavená tak, že vláda může přistoupit ke zvýšení této částky, pokud index spotřebitelských cen domácností vzroste alespoň o 5 %, nicméně neexistuje zde žádná zákonná záruka, že tak vláda učiní a záleží tedy pouze na jejím uvážení. Samotný proces navyšování životního minima se povětšinou stává předmětem dlouhých politických debat, s ohledem na skutečnost, že životní minimum je kromě nezabavitelné částky navázáno na dávky státní sociální podpory, kdy se podle výše životního minima určuje, kdo má na státní dávky nárok. Každé takové zvýšení s sebou nese nárůst počtu osob s nárokem na dávky a s tím je spojená nutnost vynakládat veřejné prostředky na jejich vyplácení. Často tedy politické debaty končí na mrtvém bodě a částka životního minima zůstane bez zvýšení, jako tomu bylo mezi lety 2012 – 2020, kdy se po šesti letech částka zvýšila o 450 Kč. Proto nelze jednorázové navýšení, které ve své analýze navrhuje centrum SPOT z. s., považovat za nejvhodnější.⁶⁴ Vhodnějším řešením, které není tak náročné na politickou názorovou konzistenci, by bylo prosté zavedení zákonné valorizace, podobně jako tomu je u starobních důchodů, čímž by se vyřešil problém s politickými spory, zajistilo by se

⁶³ Op. Cit. (Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M., 2018)

⁶⁴ Op. Cit. (Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M., 2018)

pravidelné navýšení nezabavitelné částky a pokud by valorizační vzorec životního minima byl navázán na reálný růst mezd, pak by se zároveň s počtem osob, kterým vznikne nárok na sociální dávky, také počet těchto osob s nárokem snížil o ty, kterým vzrostly mzdy a o tento nárok přišly.

5.2 Normativní náklady na bydlení

Centrum SPOT z. s. u stejného návrhu také podotýká, že u normativních nákladů by bylo namíste použít prediktivní pravidelnou valorizaci, resp. zvyšovat částku normativních nákladů na základě předpokládaného růstu cen pro následující rok.⁶⁵ Toto řešení nelze pokládat za vhodné s ohledem na skutečnost, že většina predikcí obecně pracuje s jistou mírou chybovosti a také proto, že v případě, kdy by predikce naznačovaly pokles těchto skutečných nákladů, pak by bylo logické, přistoupit ke snížení částky normativních nákladů na bydlení a tím by došlo ke znevýhodnění dlužníků, jejichž nezabavitelná částka by se tak mohla měsíčně snížit i v řádu několika stovek korun.

Možným řešením z hlediska této složky základní částky by bylo, že v případě dlužníků, kteří žijí ve městě se 100.000 a více obyvateli, by zákon zohlednil tuto skutečnost a volil normativní náklady na bydlení na základě místa, kde má dlužník trvalý pobyt. Pro účely příspěvku na bydlení existuje v NVoNN v § 2 písm. a) tabulka, která stanovuje normativní náklady na bydlení podle velikosti města a počtu osob v domácnosti. Z této tabulky vychází i stabilní částka, která je použita pro účely výpočtu základní nezabavitelné částky. V tomto případě by si dlužníci, kteří žijí ve velkých městech, jako je Praha nebo Brno, mohli při výpočtu základní nezabavitelné částky polepšit, protože částka normativních nákladů je pro města se 100.000 a více obyvateli o něco vyšší. Na druhou stranu, v případě dlužníků, kteří žijí v menších městech, by došlo ke snížení částky normativních nákladů a ti by o část nezabavitelné částky přišli. Ačkoli je toto řešení v zásadě spravedlivé, jistě by se setkalo s kritikou ze strany dlužníků žijících v menších městech a obcích. Daleko spravedlivější a přesnější způsob by se nabízel v okamžiku, kdy by se pro výpočet normativních nákladů neužívala pouze pevně stanovená částka, ale stanovila se maximální částka těchto nákladů, která by stejně jako u limitní částky, nad kterou se příjem sráží bez omezení, činila dvojnásobek stávající částky normativních nákladů, tedy 13.274 Kč. Dlužník by tedy pro účely výpočtu základní nezabavitelné částky své náklady na bydlení prokázal nájemní smlouvou, na jejímž základě by byla dopočtena základní

⁶⁵ Op. Cit. (Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M., 2018)

částka. Dlužníku, který by takovou smlouvu nepředložil, by zůstala započtena současná částka. Pro lepší pochopení je zde praktický příklad. Dlužníku, který žije sám v nájemním bytě v Třeboni a platí nájem 8.000 Kč/měsíc, by byla základní částka vypočtena jako 3/4 součtu životního minima a výše jeho skutečného nájmu, tedy základní nezabavitelná částka by v takovém případě činila 8.895 Kč. Oproti tomu dlužník, který platí nájem 3.500 Kč, by obdržel základní nezabavitelnou částku 5.520 Kč. Tímto by bylo zajištěno, že dlužník, který platí vyšší nájem bude mít tento hlavní měsíční náklad pokrytý již díky základní částce, a po dopočítání konečného příjmu bude mít dostatečné prostředky k zajištění svých potřeb. Oproti tomu dlužník, který má nižší náklady, nebude mít prostředky na bydlení několikanásobně vyšší než jaké ve skutečnosti potřebuje. Tento způsob výpočtu by zajistil spravedlivé nastavení výpočtu základní částky a zároveň by daleko lépe postihl skutečné situace dlužníků.

Organizace SPOT z. s. v tomto případě také navrhuje, aby byly zohledněny osoby, které s dlužníkem sdílejí domácnost, a tedy jsou dlužníkem vyživovány.⁶⁶ V tomto případě však nelze toto řešení považovat za šťastné, ale spíše za lehce zneužitelné, zejména pak v případě, kdy se může velmi snadno počet osob v domácnosti měnit. V okamžiku, kdy je mezi členy domácnosti právní svazek – manželství, pak je ověřitelná skutečnost, že tito partneři jsou stále členy jedné domácnosti a o případném rozvodu manželství rozhoduje soud. V případě, kdy tento právní svazek neexistuje, mohlo by lehce dojít ke zneužití tohoto institutu, kdy by nebylo možné ověřit počet skutečně vyživovaných osob jinak než osobní kontrolou, což s sebou nese nároky na personální zajištění, více administrativy a také prostředků z veřejných rozpočtů.

5.3 Limitní částka, nad kterou je příjem strháván bez omezení

Jedním z návrhů, který ve své analýze zmiňuje Centrum SPOT z. s. je také zrušení zastropování limitní částky, nad kterou se příjem strhává bez omezení.⁶⁷ Takové řešení by podle této analýzy dlužníky motivovalo k hledání si lépe ohodnocené práce, protože by se tím zvýšil i jejich celkový příjem, a tedy by dlužník cítil menší potřebu hledat si neformální, resp. nelegální zaměstnání. Výzkumem v oblasti šedé ekonomiky se zabýval i online deník A2larm.cz, který si nechal od agentury Medián zpracovat studii o nelegálních zaměstnáních. Z této studie vyplývá, že z legálního zaměstnání odešlo zhruba 30 %

⁶⁶ Op. Cit. (Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M., 2018)

⁶⁷ Op. Cit. (Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M., 2018)

lidí právě kvůli exekucím, což znamená přibližně 200-250 tisíc lidí.⁶⁸ Autoři výzkumu také dodávají, že toto číslo není přesné, protože řada lidí se k nelegálnímu zaměstnání nerada přiznává.⁶⁹ Dále v tomto článku se autor zmiňuje o skutečnosti, že dlužník, který si vydělává víc než v rozpětí 16 tisíc za měsíc, si výrazně nepolepší a jeho práce se mu proto nevyplatí⁷⁰. Toto je způsobeno právě zmíněnou limitní částkou, která způsobí, že dlužník, který si vydělá nad tento rámec, platí více věřitelům, ale sám si nikterak nepolepší.

V tomto případě je Centrem SPOT z. s. nabízeno jako řešení tuto limitní částku úplně zrušit.⁷¹ Pokud by se tomu tak stalo u exekucí, které nemají časově omezenou lhůtu a lze je splácet v podstatě libovolně dlouho, bylo by to výhodné jak pro dlužníky, tak i pro věřitele, kteří by pravděpodobně nakonec uspokojení svých pohledávek do jisté míry dosáhli. Pokud by ovšem stejná úprava byla použita pro oddlužení, nastupuje zde opět problematika pětileté doby trvání oddlužení, kde je smyslem splatit co největší část pohledávek za určité období. Pokud by tedy byla limitní částka zrušena, dělil by se na třetiny celý zbytek dlužníkovy příjmu nad rámec nezabavitelné částky. Při promítnutí tohoto řešení na modelového dlužníka, jehož čistý příjem činí 30.639 Kč, základní nezabavitelná částka 7.873 Kč a částka která je nad rámec této nezabavitelné částky činí 22.767 Kč, pak by se v případě užití tohoto modelu dělila částka 22.767 Kč na třetiny, přičemž jedna třetina by činila 7.589 Kč. Částka, která by v tomto případě zůstala dlužníkovi by tedy vzrostla o 591 Kč měsíčně a o tu stejnou částku by věřitel trafil v daném měsíci, což není vskutku nějak zásadní rozdíl. Navíc je potřeba přihlídnout ke skutečnosti, že modelový dlužník pobírá hrubý příjem ve výši průměrné hrubé mzdy v tuzemsku, na kterou stále podle online srovnávací kalkulačky na webu E15.cz nedosáhne přes 60 % pracujících lidí.⁷² Pro úplné dokreslení situace je třeba uvést, že aby dlužník vůbec dosáhl na limitní částku, musel by jeho čistý příjem dosahovat 28.866 Kč za měsíc, což je 35.879 Kč hrubé mzdy, na kterou reálně podle totožné kalkulačky jako v předchozím případě, nedosáhne přes 50 % pracujících lidí.⁷³ Je tedy na místě zvážit, zda by takovýto způsob řešení byl pro dlužníky reálným přínosem a kolik z nich by bylo motivováno ke snaze zvýšit svůj

⁶⁸ Rychlíková A., Uhlová S. (2018, 29. listopad). Když se nevyplatí pracovat. *A2larm* (*a2larm.cz*). [vid. 2021-08-01]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2018/11/kdyz-se-nevyplati-pracovat/>.

⁶⁹ Op. Cit. (Rychlíková A., Uhlová S.; 2018, 29. listopad).

⁷⁰ Op. Cit. (Rychlíková A., Uhlová S.; 2018, 29. listopad).

⁷¹ Op. Cit. (Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M., 2018)

⁷² E15.cz. (n. d.). Srovnání mzdy a platu s populací ČR – kalkulačka online. *E15.cz* (*e15.cz*). [vid. 2021-08-20]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/kalkulacka-vyse-mzdy-srovnani>.

⁷³ Op. Cit. (E15.cz.; n. d.; Srovnání mzdy a platu s populací ČR – kalkulačka online.)

legální příjem. Dále je také nutné zvážit, zda tito nízkopříjmový občané mají vůbec možnost najít lépe ohodnocené zaměstnání, s ohledem na jejich kvalifikaci, schopnosti a obor zaměření.

6. Praktická aplikace vybraných možností zvýšení nezabavitelné částky

Předchozí kapitola se zabývala možnostmi zvýšení nezabavitelné částky a v některých případech byly metody aplikovány na modelového dlužníka. Tato kapitola se bude zabývat aplikací těchto způsobů na konkrétního a modelového dlužníka. Pro potřebu výpočtů poslouží data získaná od dlužníka (dále jen „dlužník 1“), který prošel procesem oddlužení. Tyto údaje jsou k dispozici na webu justice.cz pod spisovou značkou **KSCB 25 INS 17697 / 2015**. Pro účely této práce jsou použity zejména údaje o výši pohledávek a odměně insolvenčního správce. Skutečnost, že dlužník měl povinnost platit výživné na nezletilou dceru je pro potřebu této práce opomenuta z důvodu nadbytečnosti. Údaje o výši příjmu bylo potřeba upravit, protože tento dlužník by z tehdejšího příjmu nebyl vhodným kandidátem na oddlužení a vzhledem k nízkému příjmu by nebylo některé možnosti zvýšení nezabavitelné částky na tomto dlužníkovi aplikovat. Proto byla zvolena taková výše mzdy, která bude dobře reflektovat vliv těchto možností zvýšení nezabavitelné částky a tato činí 44.935 Kč hrubého příjmu a 35.561 Kč čisté mzdy. Nezabavitelná částka je tedy v tomto případě dopočítána na základě platné legislativy. Z hlediska pohledávek, se v tomto případě budou dělit na přednostní a nepřednostní podle potřeb daného výpočtu, ale jejich výše je převzata z dokumentace poskytnuté dlužníkem. Pro lepší představu o funkčnosti daných metod, je zde aplikace provedena i na modelového dlužníka (dále jen „dlužník 2“), který pobírá hrubou mzdu 15.200 Kč, což je současná výše minimální mzdy.

Základní údaje o dlužnících, které budou zapracované do jednotlivých výpočtů jsou pro přehlednost uvedeny v tabulce níže a zároveň jsou zde dopočítány částky, na základě platné legislativy. Podle základních propočtů by dlužník 1 za dobu trvání oddlužení splatil víc než 100 % všech pohledávek a v případě dlužníka 2 by bylo nutné, aby pro schválení oddlužení přistoupil dárce, nicméně tato skutečnost není pro potřeby těchto výpočtů podstatná, protože event. dar by na konečném příjmu dlužníka nic nezměnil.

Tabulka 3: Základní informace o dlužníkovi

Základní informace o dlužníkovi		
Druh	Dlužník 1	Dlužník 2
Čistá mzda	35.561,00 Kč	13.528 Kč
Přihlášené nepřednostní pohledávky	511.434,48 Kč	511.434,48 Kč
Přihlášené přednostní pohledávky	454.523,00 Kč	454.523,00 Kč
Základní nezabavitelná částka na dlužníka	7.873 Kč	7.873 Kč
Zbývající část čisté mzdy (po zaokrouhlení)	27.688,00 Kč	5.655 Kč
Neomezitelně srazitelná část	6.694,00 Kč	0 Kč
Zabavitelné třetiny	6.998,00 Kč	1.885 Kč
Součet srazitelných částek	13.996,00 Kč	1.885 Kč
Konečný příjem dlužníka	14.871,00 Kč	9.758 Kč
Celkem na splátky	20.691,00 Kč	1.885 Kč
Odměna insolvenčního správce	1.089 Kč	1.089 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

6.1 Životní minimum

V návrhu, kterým se zabývalo ve své analýze Centrum SPOT z. s., byl požadavek na zvýšení životního minima, ke kterému od doby vzniku této analýzy došlo, takže tento způsob výšení základní nezabavitelné částky zde nebude prezentován.⁷⁴ Pokud by zde byla snaha vytvořit model vlastního návrhu, který obnáší pravidelnou zákonnou valorizaci životního minima, bylo by potřeba zvolit vhodné výše částek, o které by pravidelně životní minimum rostlo, což je vzhledem k současné situaci rozbíhající se hospodářské krize v podstatě nemožné odhadnout na výhled pěti let.

Pro nastínění toho, co by nastalo v prismau délky jednoho oddlužení však lze použít údaj o posledním zvýšení životního minima, které proběhlo v roce 2020 a životní minimum vzrostlo o 470 Kč. Při aplikaci na výpočet základní nezabavitelné částky na osobu dlužníka se tedy v tomto případě jedná o zvýšení nezabavitelné částky o přibližně 156,67 Kč. Pokud by pravidelná valorizace po dobu trvání oddlužení byla ve stejné výši každý rok, pak by bylo pro spravedlnost potřeba, aby také po každém zvýšení došlo k přepočtu nezabavitelné částky dlužníka a tím i k úpravě jeho měsíčních splátek. Dlužník by si při zachování výše nárůstu u přepočtu pro pátý rok polepšil v kumulaci o 626,67 Kč.

⁷⁴ Op. Cit. (Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M., 2018)

Pokud je tento návrh aplikován na konkrétního dlužníka – tedy dlužníka 1, pak je konečná výše jeho příjmu v pátém roce oddlužení cca 15.498 Kč a pro dlužníka 2 je pak tato částka cca 10.385 Kč.

6.2 Normativní náklady na bydlení

U normativních nákladů na bydlení byla Centerem SPOT z. s. navrhována pravidelná prediktivní valorizace. Jak je uvedeno výše, v případě, že by tato predikce stanovila, že růst těchto cen poroste, pak by si dlužník polepšil. Pro potřeby modelování této situace je stanoveno, že dlužník žije v bytě v Českých Budějovicích o rozloze 60m², kde podle REALITYMIX.CZ průměrná cena měsíčního nájmu v září tohoto roku činí 11.120 Kč.⁷⁵ Nicméně, stejný model také říká, že v září roku 2020 tato průměrná hodnota činila 11.447 Kč. Což znamená, že došlo k meziročnímu poklesu o 2,9 %. Pokud by tedy stanovení normativních nákladů probíhalo tímto způsobem, pak by se základní nezabavitelná částka obou dlužníků snížila a tím by se snížil i jejich konečný příjem.

Pro ilustraci, na základě těchto údajů lze dopočítat, že započítávané normativní náklady by po poklesu o 2,9 % činily 6.444,53 Kč. Základní nezabavitelná částka by tedy činila cca 7.728,40 Kč, což je o 144,35 Kč méně, než kolik činí současná částka. Při aplikaci na dlužníka 1 a dlužníka 2 by to znamenalo, že jejich příjem bude ještě nižší, bez ohledu na výši jejich příjmu.

Druhý, pro tuto práci navržený způsob, který by zvýšení nezabavitelné částky řešil stanovením maximální výše normativních nákladů na dvojnásobek normativních nákladů, se kterými se počítá v současné době, tedy na 13.274 Kč, a skutečná výše nákladů na bydlení je doložena nájemní smlouvou, by se pak v případě konkrétního dlužníka promítl zcela odlišně. Pakliže dlužníci platí nájem 11.120 Kč, jak bylo stanoveno výše, pak se jejich nezabavitelná částka vypočítá jako 3/4 součtu životního minima a skutečných nákladů na bydlení, tedy dostaneme částku základní nezabavitelnou částku, která činí 11.235 Kč. V takovém případě by se rozdíl, o který vzrostla nezabavitelná částka, odrazil na příjmu, který je v nad limitní částkou a je tedy srážen bez omezení. Po přičtení jedné třetiny by dlužníkovi 1 zůstalo k dispozici 18.233 Kč, což je částka výrazně vyšší, než při dosud používaném výpočtu a tato částka dlužníkovi umožňuje pokrýt jeho náklady na bydlení. V situaci, kdy by dlužník žil v nájemním bytě, kde jeho nájem činí méně, než

⁷⁵ Realitymix.cz. (2021, 9. září). Statistika nemovitostí – Průměrná cena pronájmu – měsíc/byt 60m². *RealityMIX (realitymix.cz)*. [vid. 2021-09-09]. Dostupné z: <https://realitymix.cz/statistika-nemovitosti/byty-pronajem-prumerna-cena-pronajmu-mesic-byt-60m2.html>

jaká je výše současně používaných normativních nákladů, lze přistoupit ke dvěma způsobům. První z nich byl zmíněn již výše a znamenal by, že u těchto dlužníků klesne základní nezabavitelná částka. Tento způsob by byl spravedlivý, přesto by se však jistě setkal s poměrně výraznou kritikou ze strany těchto věřitelů. Druhý způsob by pak zachovával u dlužníků s nižšími skutečnými náklady současnou výši, kterou upravuje NVoNN. Tento způsob by v konečné fázi eliminoval diskriminaci dlužníků, kteří žijí ve větších městech a zároveň by nezhoršil finanční situaci u dlužníků s nižšími náklady na bydlení.

Na problém ovšem narazíme tehdy, kdy tento způsob aplikujeme na dlužníka 2. Jeho konečný příjem by se sice zvýšil na cca 12.764 Kč, ale zároveň by to znamenalo, že na splátky půjde pouze cca 764 Kč. To by znamenalo, že ze své mzdy dlužník není schopen pokrýt ani odměnu insolvenčního správce, což je minimum, které musí měsíčně splácet. Pokud nepřistoupí dárce, který by se smluvně zavázal k poskytnutí daru. Vzal-li by posléze tento dárce svůj dar zpět (což se stalo případě dlužníka, ze jehož dat je čerpáno), byl by dlužník 2 ohrožen možným zrušením oddlužení. Aby tedy bylo možné tento způsob použít, bylo by nezbytné opatřit jej řadou dalších, komplikujících podmínek, které by zajistily, že dlužníci budou schopni splnit základní podmínky oddlužení.

6.3 Limitní částka, nad kterou je příjem strháván bez omezení

Jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, v případě, že by byla zrušena limitní částka, pak by se pro nízkopříjmové dlužníky v okamžiku platnosti takové novely nic reálně nezměnilo. Nicméně, změna by nastala v možnostech dlužníka. Pakliže zvýšení příjmu pro dlužníka znamená pouze zvýšení splátky věřitelům, je nasnadě, že tento dlužník nebude vynakládat snahu na to, aby si zajistil vyšší příjem, než je nezbytné. Pokud ovšem dlužník bude mít vidinu růstu svého konečného příjmu a tím i zvýšení své životní úrovně, mohlo by toto řešení zafungovat jako motivátor pro to, aby si dlužník hledal místo s vyšším finančním ohodnocením.

Aplikuje-li se tato teorie na dlužníka 1, pak jeho příjem bude při této úpravě a po přičtení jedné třetiny činit 17.102 Kč. Tato částka je sice nižší, než jaká by dlužníkovi zůstala při použití předchozího návrhu, nicméně zároveň tato úprava umožňuje růst této částky v závislosti na snaze dlužníka si zvyšovat svůj příjem a tím si zlepšit svou životní situaci jak v průběhu exekuce, tak při oddlužení. Pokud tento způsob je aplikován na dlužníka 2, pak je na základě jeho nízkého příjmu evidentní, že se pro něj nic okamžitě nezmění. Na stranu druhou, otevírá se mu možnost, že při zvýšení svého čistého příjmu

bude mít vidinu lepšího konečného příjmu, takže je zde evidentní silná motivační funkce tohoto způsobu zvýšení nezabavitelné částky. Tento způsob má i nespornou výhodu v tom, že zároveň s růstem příjmu dlužníka, poroste i částka, která se strhává ze mzdy coby splátka na umoření dluhů.

7. Závěr

V první části této práce bylo srovnáváno exekuční řízení s insolvenčním. Po podrobném nastudování obou těchto řízení a konzultaci s dlužníkem, který poskytl své údaje pro potřeby následných výpočtů, lze konstatovat, že administrativa, která provází oddlužení je poměrně náročná a vyžaduje velkou účast ze strany dlužníka. Ačkoli lze v tomto případě argumentovat tím, že samotný institut oddlužení vyžaduje aktivní spolupráci dlužníka, který má zájem na vyřešení své životní situace, bylo by jistě do budoucna vhodné, zamyslet se nad tím, zda je možnost optimálního snížení administrativy při zachování efektivnosti.

Primární funkcí institutu oddlužení v právním systému České republiky je pomoci dlužníkům z dluhové pasti. Tato skutečnost však poněkud pokulhává v situaci, kdy dlužníci bez přednostní pohledávky mají v exekuci vyšší příjem, než jaký by jim náležel při oddlužení, jak bylo zjištěno při komparaci nezabavitelných částek u těchto dvou typů řízení. Tento rozdíl je roven celé jedné třetině příjmu dlužníka, který je nad hranicí základní nezabavitelné částky a pod hranicí limitní částky, nad kterou se příjem zabavuje bez omezení. Tato částka tedy může dosáhnout až 6.998 Kč, což je pro danou kategorii občanů částka, která může hrát velmi významnou roli při pokrytí jejich životních nákladů. Pro tyto dlužníky je motivace pro podání návrhu na oddlužení podstatně nižší, a proto by bylo víc než vhodné, aby se při příští novele InsZ tímto tématem zákonodárci zabývali a našli optimální řešení, které by dlužníky motivovalo ke zbavení se svých závazků prostřednictvím oddlužení. Minimálně by bylo vhodné, aby dlužníci bez přednostní pohledávky měli alespoň stejný příjem, jako za stejných okolností při exekuci. V takovém případě by je k oddlužení motivovala skutečnost, že po pěti letech se stejným měsíčním příjmem, budou zbaveni zbytku svých dluhů. V konečném důsledku by takové řešení jistě vedlo k vyššímu nárůstu přijatých žádostí o oddlužení a zároveň i k poklesu předlužených osob v české společnosti.

S výše zmíněným se pojí také situace, na kterou tuzemský InsZ sice pamatuje, ale s ohledem na okolnosti a způsoby, na základě jakých se občané v tuzemsku zadlužují, by bylo dle mého názoru na místě silnější omezení, které zajistí dostatečnou prevenci proti opakovanému předlužení. InsZ stanovuje, že ten, kdo absolvuje oddlužení bez podmínek, smí o něj opětovně zažádat po uplynutí 10 let. Je zde sice patrná snaha o prevenci, nicméně pokud připustíme možnost „notorických dlužníků“, resp. občanů, kteří mají

tendenci neustále žít na dluh, pak si lze snadno spočítat, že takový dlužník je schopen projít oddlužením opakovaně, bez toho, aby se poučil z chyb, které ho do oddlužení dostaly. Do budoucna by bylo vhodné, aby se zákonodárci tímto tématem zabývali a pro budoucí znění InsZ stanovili maximální počet oddlužení, které může dlužník absolvovat v průběhu života na 2, čímž by se posílila preventivní funkce institutu oddlužení proti předlužení občanů.

Kritéria výpočtu nezabavitelné částky jsou v současné době nastavena velmi přísně a mnozí dlužníci jsou díky této skutečnosti na hranici příjmové chudoby a nedokážou pokrýt své náklady. Tato skutečnost se projevila zejména při srovnání nezabavitelné částky v tuzemsku s nezabavitelnými částkami ve vybraných zemích Evropy. Poměrně zajímavá byla i skutečnost, že výše tuzemské minimální nezabavitelné částky byla jediná ze zvolených, která se nacházela pod hranicí příjmové chudoby. Z těchto faktů lze usoudit, že jsou mnozí dlužníci v tuzemsku motivováni k tomu, aby doplňovali svůj příjem o prostředky získané z nelegálního zaměstnání, protože takový příjem je jim posláze k dispozici v plné výši. Tímto zjištěním jasně vynikla skutečnost, že je potřeba zajistit zvýšení této částky.

V páté a šesté kapitole byla pozornost věnována způsobům, jakými lze zvýšit nezabavitelnou částku. Z hlediska životního minima se potvrdila skutečnost, že jednorázové zvýšení této částky má spíše negativní než pozitivní dopady. Vhodným, ačkoli ne příliš efektivním řešením, se ukázala být mnou navržená pravidelná valorizace podobná té, která probíhá např. u starobních důchodů. Ačkoli by se nezabavitelná částka dlužníka meziročně zvýšila jen v řádu desítek, maximálně stovek korun, byl by tímto řešením zajištěn alespoň růst odpovídající meziroční inflaci.

Řešení, která byla navržena ve spojitosti s normativními náklady se ukázala být ve všech případech nevhodná. První, z pera Centra SPOT, které navrhovalo prediktivní valorizaci normativních nákladů, by za určitých okolností dlužníkům spíše uškodilo než pomohlo, a proto není vhodné. Druhé, ve kterém jsem navrhovala zohlednění skutečných nákladů daného dlužníka na základě domněnky, že by zohlednění skutečných nákladů zvýšilo efektivitu výpočtu nezabavitelné částky, by bylo sice přínosem pro ty, jejichž příjem byl vyšší, ale pro nízkopříjmové dlužníky by toto řešení mohlo znamenat, že jim oddlužení vůbec nebude povoleno bez přistoupení dárce. Na základě zjištění v této práci lze dovést, že je podstatně vyšší počet nízkopříjmových dlužníků než těch, kteří mají

příjmy nad průměrnou mzdou, a proto je toto řešení pro většinu dlužníků také označeno jako nevhodné.

Třetí ukazatel u nezabavitelné částky, u kterého je možné provést změnu, je limitní částka, nad kterou je příjem strháván bez omezení. Z vybraných možností zvýšení nezabavitelné částky, které byly aplikovány na modelové dlužníky se varianta navrhaná Centrem SPOT, kde by mělo dojít k úplnému zrušení limitní částky, ukázala jako nejvhodnější jak pro dlužníka 1 s vyšším příjmem, tak pro dlužníka 2 s nižším příjmem.⁷⁶ Hlavním důvodem, proč je tato varianta nejvhodnější je skutečnost, že plní motivační funkci pro výkon legálního zaměstnání. Výše příjmu dlužníka tedy přímo závisí na jeho snaze získat vyšší příjem. Zároveň tato varianta výrazně neznevýhodňuje věřitele, kteří by u všech ostatních variant přišli o část splátky. U této formy se jim naopak otevírá možnost vyššího uspokojení v okamžiku, kdy si dlužník zajistí vyšší příjem. Tuto variantu by bylo vhodné aplikovat zejména pro institut oddlužení, čímž by tito dlužníci byli motivováni, aby si zajistili vyšší legální příjem a zároveň, aby vstoupili do oddlužení.

⁷⁶ Op. Cit. (Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M., 2018)

I. SUMMARY AND KEY WORDS

The bachelor thesis deals with the insolvency law and the criteria of calculating the non-recoverable amount in the bankruptcy procedure. The main problem with this criteria is that those people who use the insolvency law to get out of their financial trouble, have to survive with just small amount of money every month of the whole process. This work operates with the hypothesis, that people in the bankruptcy procedure are forced to find another ways, which are not legal, to raise their standart of living. Those criteria are described in this work to present the main part of the issue. This thesis uses comparative methods to show the differences between insolvency and enforcement proceedings because it is a big part of the problem. People whoose are struggling with the enforcement proceedings sometimes have higher income left, than pople whoose are in bankruptcy procedure. This thesis also use comparative methods to show up how small budget these people have besides some other countries in the Europe. This comparation shows, that these people touches the border of poverty. At some point, there are specificated all criteria of calculating the non-recoverable amount and this thesis show some althalternative ways of how to raise this amount. The aim is to find the best form of raising the non-recoverable amount and keep the effeciency of the bankruptcy procedure.

Key words: insolvency law, non-recoverable amount, bankruptcy procedure, enforcement proceedings, border of poverty

II. Seznam použitých zdrojů

Bibliografie

Janků M. & kol. (2013). *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult.* (5. přepr. a dopl. vyd.). Praha, Česká republika. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2017/AR1A104/um/M._Janku-Zaklady-prava-pro-posluchace-nepravnickych-fakult-5.vyd.-_1_.pdf

Online elektronické zdroje

Aktuálně.cz. ((2021, 8. březen). Průměrná mzda v Česku. *Aktuálně.cz (aktualne.cz)*. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/finance/prumerna-mzda-v-cesku/r~i:wiki:3657/>

Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR. *Analýza aktuální situace zaměstnanců* (s. 2). (2020, listopad). AMSP ČR. Dostupné z: https://amsp.cz/wp-content/uploads/2020/11/ANAL%C3%9DZA_ZAM%C4%9ASTNANCI-final_Def.pdf

Česká justice. (2020, 8. květen). Počet insolvenčních návrhů se propadl o třetinu, Češi kvůli koronaviru odkládají řešení dluhů. *Česká justice (ceska-justice.cz)*. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2020/05/pocet-insolvencnich-navrhu-se-propadl-o-tretinu-cesi-kvuli-koronaviru-odkladaji-reseni-dluhu/>

České noviny (ceskenoviny.cz). (2015, 9. listopad). Jak vysoká je hranice chudoby v EU?. *ČeskéNoviny.cz*. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/jak-vysoka-je-hranice-chudoby-v-eu/1279174>

Český statistický úřad. (20. 3. 2020). *Pohyb obyvatelstva – rok 2019 – Příloha: Tab. 1 Obyvatelstvo (absolutně, relativně, meziroční změny)*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>

ČSÚ (czso.cz). (2016, 11. březen). Průměrné mzdy – 4. čtvrtletí 2015. Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2015>

ČSÚ (czso.cz). (2020, 3. září). Průměrné mzdy – 2. čtvrtletí 2020. *Český statistický úřad*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2021>

ČT24. (2021, 18. červenec). O cestu k oddlužení přes osobní bankrot je stále menší zájem. *Česká televize (ceskatelevize.cz)*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3342180-o-cestu-k-oddluzeni-pres-osobni-bankrot-je-stale-mensi-zajem-zkraceni-na-tri-roky>

ČTK, Ekonomika. (2020, 25. srpen). Zadlužení Čechů vzrostlo na 2,52 bilionu korun. Mohou za to hlavně úvěry na bydlení. *Aktuálně.cz*. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/crif-dluh-obyvatel-cr-vzrostl-o-143-miliard-na-2-52-bilionu/r~9aca73d0e6a611eab408ac1f6b220ee8/>

E15.cz. (n. d.). Srovnání mzdy a platu s populací ČR – kalkulačka online. *E15.cz (e15.cz)*. Dostupné z: <https://www.e15.cz/kalkulacka-vyse-mzdy-srovnani>

Exekuce-Insolvence.cz. (n.d.). Jak probíhá exekuce – zahájení, průběh a ukončení. *Exekuce-Insolvence.cz*. Dostupné z: <https://exekuce-insolvence.cz/2021-jak-probiha-exekuce-zahajeni-prubeh-a-ukonceni/>

Fxempire.com. (n. d.). Germany Living Wage Individual 2015 – 2021 (Living Wage Individual across Europe). *Fxempire.com*. Dostupné z: <https://www.fxempire.com/macro/germany/living-wage-individual>

Janků M. & kol. (2013). *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult*. (5. přepr. a dopl. vyd.). Praha, Česká republika. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2017/AR1A104/um/M._Janku-Zaklady-prava-pro-posluchace-nepravnickych-fakult-5.vyd.-_1_.pdf

Justice.cz. (n.d.). Jak ven z dluhové pasti? – Insolvence. *Justice.cz – Ministerstvo spravedlnosti ČR*. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/jak-ven-z-dluhove-pasti/>

Justice.cz. (2020, prosinec). Metodika výpočtu splátek od 1.1.2021. *Justice.cz*. Dostupné z: https://insolvence.justice.cz/wp-content/uploads/2020/12/Metodika_vypoctu_splatek_od_1.1.2021_final.pdf

Justice.cz. (n.d.). Popis exekučního řízení a jeho institutů. *Exekuce (justice.cz)*. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/popis-exekucniho-rizeni-a-jeho-institutu/>

Kavková, J. (2020, 9. březen). 3 nejčastější příčiny nezdravého zadlužení Čechů. *Kurzy.cz*. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/533771-3-nejcastejsi-priciny-nezdraveho-zadluzeni-cechu/>

Mapa bankrotů (mapabankrotu.cz). (2019). (n.d.). Institut prevence a řešení předlužení z. ú. Dostupné z: <http://www.mapabankrotu.cz/#>

Mapa exekucí 2019. (n.d.). Mapa exekucí. Otevřená společnost o. p. s. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>

MPSV (mpsv.cz). (2020, 14. prosinec). Minimální mzda. *Ministerstvo práce a sociálních věcí (mpsv.cz)*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/minimalni-mzda>

Ošťádalová Š. (2017, duben). *Systémy a formy oddlužení v Evropě*. (Srovnávací analýza). Ekumenická akademie z. s. Dostupné z: http://mapaexekuci.cz/wp-content/uploads/2017/04/Analyza_WEB.pdf

Počet zahájených exekucí, počet ukončených exekucí (roční). (2020, 31. března). *Exekutorská komora ČR (ekcr.info)*. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/docs/statisticky-list-III.pdf>

Realitymix.cz. (2021, 9. září). Statistika nemovitostí – Průměrná cena pronájmu – měsíc/byt 60m2. *RealityMIX (realitymix.cz)*. Dostupné z: <https://realitymix.cz/statistika-nemovitosti/byty-pronajem-prumerna-cena-pronajmu-mesic-byt-60m2.html>

Rychlíková A., Uhlová S. (2018, 29. listopad). Když se nevyplatí pracovat. *A2larm (a2larm.cz)*. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2018/11/kdyz-se-nevyplati-pracovat/>

Trlifajová L., Pospíšil F. (eds.), Fejfar J., Pícl M., Kudrnáčová M. (2018). *Proč je nutné změnit nezabavitelnou částku a jak na to*. (Analýza v rámci Operačního programu Zaměstnanost). Centrum pro společenské otázky – SPOT z. s. Dostupné z: <https://www.pracevobci.cz/upload/studies/3/SPOT-Proc-je-nutne-zmenit-nezabavitelnou-castku-a-jak-na-to-analyza.pdf>

Vlekoucí se bezvýsledné exekuce v Česku skončí, schválili poslanci. (2021. 7. červenec). Seznam Zprávy (seznamzpravy.cz). Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/vlekouci-se-bezvysledne-exekuce-v-cesku-skonci-schvalili-poslanci-169235>

Judikatura

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Nářízení vlády č. 61/2020 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima, ve znění pozdějších předpisů

Nářízení vlády č. 580/2020 Sb., kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze státní sociální podpory pro rok 2021 stanoví výše nákladů srovnatelných s nájemným, částek, které se započítají za pevná paliva, a částek normativních nákladů na bydlení, ve znění pozdějších předpisů

Nářízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách), ve znění pozdějších předpisů

III. Seznam tabulek

Tabulka 1: Srovnání minimálních nezabavitelných částek.....	29
Tabulka 2: Maximální výše nezabavitelné částky s ohledem na typ pohledávky.....	33
Tabulka 3: Základní informace o dlužníkovi.....	41